

GÜVENLİK VE SAVUNMA STRATEJİLERİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ AYLIK BÜLTENİ

İsrail'in Gazze'ye saldırıları 424 gündür devam ediyor

7 EKİM 2023'TEN BU YANA

Hayatını kaybeden
Filistinli sayısı

44.502

Yaralı sayısı

105.454

Son 24 saatte düzenlenen
saldırılarda **36 kişi yaşamını**
yitirdi, **96 kişi ise yaralandı**

- Hala enkaz altında ve yol kenarlarında ölülerin bulunduğu ancak İsrail güçlerinin engellemesi nedeniyle sağlık ekipleri ile sivil savunma görevlilerinin cenazelere ulaşamadığı yineleni

03.12.2024

Kaynak: Gazze'deki Filistin Sağlık Bakanlığı

ARALIK 2024

TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ ÜZERİNE ANALİZ*

Prof. Dr. Fahri Erenel-GÜVSAM Müdürü

Türkiye-Suriye ilişkilerinin geliştirilmesi yolunda çabaların giderek arttığı bir süreci yaşıyoruz. Bu sürecin bir an önce normalleştirilmesi her iki ülkenin bekası açısından büyük önem taşımaktadır. Geçen her zaman diliminin bu süreci daha da zorlaştıracığı kesin gibidir.

2011’de başlayan iç savaşın aktör sayısı fazlalaşmıştır. 2011 ‘de yerel aktörler etkili iken günümüzde farklı etki düzeylerine sahip bölgesel ve küresel aktörlerin vekilleri ile Suriye’de rol oynamaya çalıştıkları görülmektedir.

2011 yılından günümüze kadar yaşanan sürecin sonunda Suriye hukuken olmasa da fiilen 6’ya bölünmüş bir görüntü çizmektedir.

-Fırat’ın doğusu: ABD ve vekilleri PYD/PKK, DEAŞ terör örgütlerinin kontrolünde

-Golan Tepeleri İsrail kontrolünde

-Şam merkez olmak üzere, Fırat’ın batısında rejim güçlerinin kısmen kontrol sağlayabildiği bölgeler

-İdlip ve batısında (Türkiye’nin Hatay sınırına kadar olan bölge) çok sayıda terör örgütünün kontrol ettiği alanlar

-Güney’de Suriye-Ürdün ve Irak sınır birleşim noktasının kuzeyinde, ABD kontrolünde ve etrafında 55 km çatışmasızlık bölgesi ilan edilmiş Et-Tanf askeri üs bölgesi (ABD’nin rejime muhalif, Devrimci Muhafızlar Ordusu olarak adlandırılan grupları eğittikleri bölge)

-Türkiye’nin kontrolünde olan bölgeler

Her bir bilimsel araştırma bir hipotez veya araştırma sorusu etrafında şekillenir. Türkiye-Suriye ilişkileri nasıl düzelebilir? başlıklı bir araştırmanın birden fazla araştırma sorusu olabilir. Ancak, ilk cevabı aranılması gereken soru, “Esad Rejimi, destekçilerinin ve tabi diğer aktörlerin tam ve bağımsız bir Suriye hedeflerinde var mıdır?” olmalıdır. Bu sorunun cevabının Türkiye-Suriye normalleşme sürecinin yol haritasının çizimine de yardımcı olabileceği söylenebilir.

Bu soruya cevap aramadan önce, Suriye’nin 1 nci Dünya Savaşı sonucunda Sykes-Picot anlaşması kapsamında demografik, coğrafi ve mezhepsel durumlar dikkate alınmadan oluşturulan bir suni devlet olduğunu dikkate almamız gerekmektedir. Fransa’nın oluşturduğu azınlıkların çoğunluklar üzerinde hakim kılındığı bu yapı bugünün sorunların asıl nedenidir. Nüfusun %10’nu oluşturan Nusayri kesime verilen siyasi ve askeri yetkiler, tek adam otoritesi ve dayandığı BAAS partisinin

* 2 ay önce yapılan analiz Suriye’deki gelişmeler üzerine tekrar yayınlanmıştır.

çoğunluk üzerinde kurduğu baskı rejimi sonucu başlayan Suriye iç savaşı yıllardır biriken öfkenin dışa vurumudur.

Mevcut gelişmeleri dikkate aldığımızda Suriye Arap Cumhuriyeti adında bir devletin uluslararası hukuk ve mevcut anayasası kapsamında var olduğu söylenebilir. Ancak, ülkeyi iç savaşa götüren şartlarda değişiklik olmuş mudur? şeklinde bir sorunun cevabı elbette hayır olacaktır. Nusayri azınlık yönetimi asla paylaşmak istememektedir. İsrail'in işgal ettiği kendi toprakları olan bereketli Golan tepelerinden yani işgalci İsrail'den tarım sebze ve meyve başta olmak üzere tarım ürünleri ile ABD tarafından PYD/PKK terör örgütüne mali kaynak oluşumu için tahsis edilen Rakka ve Deyrizor bölgesinde üretilen petrolü, varili 70 dolardan günlük 35 bin varil civarında satın alması Esad Rejimini üzmemektedir. Kendi topraklarında adeta bir prekarya olmuştur Esad Rejimi. Ülkenin her karış varlığı Esad rejiminin idamesi üzerine sözde anlaşmalarla peşkeş çekilmektedir. Rusya, Çin, İran gibi ülkelere verilen tavizler Esad'ın iktidarını sürdürmesinin temel taşlarıdır.

Ülke bu kadar sahipsiz olunca PYD/PKK terör örgütü de başta ABD olmak üzere üçüncü tarafların verdiği cesaret ve destekle hızlı adımlarla kendini meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Ocak 2024'te toplanan sözde meclis ile adına Rojova Toplumsal Sözleşmesi adı verilen sözde bir anayasa metninin kabul edilmesi bile Esad Rejimini heyecanlandırmamıştır. Fırat Nehri doğusunda özerk kanton yönetimleri oluşturmayı hedefleyen bu sözleşme, mevcut Suriye Anayasasını tek taraflı bir oldu bitti ile yok hükmüne getirmek istemiştir. Bu sözde metne Esad ve destekçilerinden birkaç cılız karşı söz dışında tepki verilmemiş, Suriye adına, bölgenin barış ve istikrarı adına en güçlü tepki Türkiye tarafından verilmiştir.

Sözde anayasa içeriğini sahada da uygulamaya başlayan terör örgütü kontrol altında tuttuğu bölgede kanton yapısına gitmiş ve 7 kanton oluşturmuştur. 11 Haziran 2024'te seçim kararı alan, ancak özellikle Türkiye'nin şiddetli tepkisi ile seçimi ertelediğini ilan eden örgüt ilk fırsatta bu girişimini yenileyecektir. Terör örgütü bu girişimleri ile Türkiye'nin hareket icrası dahil Suriye üzerine adeta odaklanmasını sağlayarak olası bir Türkiye-Suriye yakınlaşmasını da engellemeye çalışmaktadır. Terör örgütünün seçime meşruluk kazandırabilmek için yüksek meblağlar karşılığında lobi şirketleri ile çalışması konunun ciddiyetini göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

Suriye konusunda ABD, Rusya ile uygulanmayan mutabakatlar imzalanmış, göstermelik birkaç ortak devriye faaliyeti dışında mutabakatların hiçbir maddesi uygulamaya sokulmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hareketi sonrası sıkışan terör örgütü, ABD'nin bölgede sözde varlık nedeni olan DEAŞ terör örgütü elemanlarını tutuldukları hapisanelerden serbest bırakarak ABD'yi ve batılı ülkeleri DEAŞ üzerinden tehdit ederek Türkiye'ye cephe almalarını sağlamaya çalışmıştır.

Son zamanlarda Rusya'nın Ayn-El Arap'ta Suriye güçleri ile ortak üs kurması ve bu bölgede mutabakatı birden hatırlayarak Türk Silahlı Kuvvetleri ile ortak devriye faaliyetine başlaması, Barış Pınarı Harekat Bölgesi ile Fırat Nehri arasında kalan, terör örgütünün hareket sonrası giderek

etkisini arttırdığı bölgeye Türkiye'nin olası bir hareketini önlemek maksatlı olduğu düşünülmektedir.

Başta PYD/PKK terör örgütü olmak üzere özellikle ülkenin kuzey batısında yer edinmiş terör örgütleri çözümsüzlüğü kendi hedefleri doğrultusunda kullanmaya devam etmektedirler. İdlip ve Kuzeyinde çoğu Türkiye tarafından yapılan briket evlerde zorlukla yaşamlarını sürdürmeye çalışan Suriye vatandaşlarının içinde bulunduğu şartlarda Esad'ı ilgilendirmemektedir.

İç savaşın başlamasından bugüne kadar yaklaşık 6 milyon insanı diğer ülkelere göç eden, yaklaşık 5 milyonu da ülke içinde yer değiştiren, bu süreçte nitelikli insanların savaş ve göç nedeniyle kaybeden, alt yapısı, ekonomisi yok olan, halkı iyice fakirleşmiş, tarım alanları ve yeraltı zenginlikleri işgal altında Suriye uluslararası literatürde kabul gören şekli ile başarısız ve çöken bir devlettir. Nusayri azınlığın yönetimine dayalı bu devletin küllerinde doğması için bir milli mücadele ruhunun oluşması veya mucize gerekmektedir. Esad rejimi milli bir ruh için asla mücadele vermemektedir. Eğer bu düşüncede olmuş olsa muhalif kesim ile çok önceden en azından asgari müştereklerde birleşerek ortak bir ruh oluşturmaya çabalarlardı. Bu zor bir işti Esad için. O kolay yolu buldu ve muhaliflerin evlerine, topraklarına, bankalardaki paralarına el koyarak onların daha kindarlaşmalarını ve kutuplaşmalarını sağladı. Aynı işi Fırat'ın doğusunda da terör örgütü yaptı. Suriye vatandaşı Arapların, Türkmenlerin arazi, ev vb. gayrimenkullerine el koydu, tapu kayıtlarını değiştirdi, okullarda Arapça eğitimi yasakladı.

Kısacası Fırat'ın batısında Esad rejimi, doğusunda ise terör örgütü Suriye vatandaşlarını topraklarından kopardı. Topraklarında kopan insanlar artık yeni bir hayat kurdular ve yeni hayatlarını yerleştikleri yerlerde sürdürmeye çalışıyorlar. İstatistikler göç edenlerin geri dönme olasılıklarının her geçen gün düştüğünü göstermektedir. Suriye sadece nitelikli insan gücünü değil nüfusunu da ciddi oranda azalttı. Bu durumun ekonomik anlamda Suriye'ye sağlayacağı fayda veya zararı barış ve istikrar tesisinden sonra ancak görebileceğiz.

Özellikle küçük yaşta başka bir ülkeye gitmek zorunda olan veya o ülkede doğan nesil için Suriye ileride tatil zamanları gidilecek baba ocağı olmanın ötesinde bir anlam ifade etmeyeceği gibi bu insanlar için asla bir vatan anlamını taşımayacaktır. Suriye'nin daha önce de tam olmayan milli birlik ve beraberliği, tasada ve kıvançta ortak olma düşüncesi de adım adım yok olma evresine girmektedir

ABD, Fırat'ın doğusundan çekilmeyi özellikle Trump döneminden beri gündeme getirmektedir. Ancak, çekilme yerine sürekli takviyelerle daha da güçlendiğini anlayabiliyoruz. Yine son zamanlarda Arap aşiretlerinin saldırıları, İranlı milisleri ve DEAŞ'ı bahane ederek Deyrizor, Rakka başta olmak üzere Fırat nehri boyunca gözetleme kuleleri (kule sayısının 142 olması beklenmektedir) inşa etmeye başlaması kalıcılığını arttırmaya ve Fırat Nehrini adeta bir sınır olarak görme hamlesi olarak dikkate almak uygun olabilecektir.

Hatırlanacağı üzere 12 Mayıs 2022 ‘de ABD Hazine Bakanlığı Yabancı Varlıklar Ofisi tarafından yapılan bir açıklama ile YPG/PKK terör örgütü işgali altındaki bölgelerde Suriye’ye uygulanmakta olan Sezar yaptırımlarına takılmadan, ABD şirketlerine yatırım yapma imkanı getirilmiştir. Bu kararın en ilginç yanı bu firmaların Suriye rejimi ile bir işlem tesis etmeden faaliyetlerini sürdürecektir olmaları, yatırım lisansı verilmesi ve bu lisansların Suriye’nin kuzeydoğusu ve kuzeybatısında rejimin kontrol etmediği alanlar olarak belirlenmesidir. ABD artık işgalin ötesine geçmiş başta tarım olmak üzere Suriye’nin yeraltı kaynakları açısından önemli bu topraklarını resmi bir yazı ile kendi şirketlerine açmakta, Suriyelilerin hakkını daha önce başta Irak olmak üzere birçok ülkede yaptığı gibi her türlü hukuka aykırı olarak açıkça gasp etmektedir.

Diğer taraftan yıllardır Cenevre’de sürdürülen ve bir sonuca asla ulaşmayacak gibi görünen anayasa görüşmeleri Suriye Arap Cumhuriyeti’ni adım adım yok oluşa götürmektedir.

Suriye’nin mevcut durumundan geleceğe yönelik farklı öngörüler çıkarılabilir. Gelecek öngörülerinde ABD ve Rusya’nın rejime duruşu farklıdır. Rusya, Esad’ın her şartta yönetimde kalmasını isterken, ABD ise tam tersini düşünmektedir. ABD ve Rusya aynı noktada buluşmadan veya Esad bir şekilde yaşamını yitirmedikçe Suriye’deki bu kısır döngü devam edecektir. Esad ise rejimini sürdürebilmek için mevcut statükonun devamını doğal olarak istemektedir.

Suriye konusunda, İran ile Rusya’nın zaman zaman farklı düşündüklerini de ilave etmeliyiz. Sahada rejime en çok destek İran tarafından verilmektedir. Çok sayıda İranlı milis Rejim ordusu ile birlikte faaliyet göstermektedir. Ancak, daha önce İran’a verilen Lazkiye limanı ve diğer kolaylıkların Rusya’ya aktarılması İran’ı rahatsız etmiş ve etmektedir.

Suriye konusunda Türkiye-Rusya -İran arasında oluşturulan Astana mutabakatı iç savaşın daha büyük boyutlara ulaşmasını büyük ölçüde engellemiştir. Bu durumun ise Rejimin askerî operasyonlarla yeniden kontrol ettiği yerlerde toplumsal ve siyasal kontrolü tam olarak elde etmeye ve uluslararası siyasette meşruiyet sorununu ortadan kaldırmaya odaklanmasına imkân sağladığı görülmektedir. Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı toplantılarına katılabilmesi Şam’ın diplomatik olarak yeniden kabul edildiğini gösterir adımlar olarak dikkat çekmektedir. İtalya’nın 12 yıl aradan sonra Şam’a büyükelçi atayacağını duyurması da Rejime meşruiyet tesisi konusunda güven veren adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Rejim bu adımlar atarken İdlip ve İdlip’in kuzey ve kuzey batısı en az Fırat’ın doğusu kadar Suriye’nin toprak bütünlüğü için tehdit oluşturmaya devam etmektedir.2020 yılı ortalarından itibaren HTŞ İdlip’i tam olarak denetimi altına almış, ılımlı muhalifleri ve El Kaide mensuplarını devre dışı bırakarak, Suriye Geçici Hükümetini de İdlip’ten çıkararak kendi hükümetini kurmuştur.28 bin kilometrekarelik bir alanı kontrol eden ve 20 binden fazla militana sahip olan HTŞ adeta bir devlet olarak hareket etmektedir.

Rejim muhalifleri ise PKK/PYD'ye karşı Türk Silahlı Kuvvetleri ile ortak harekate katılmışlar; birkaç kez HTŞ saldırısına karşı koymuşlar, sık sık birbirleriyle çatışmışlar, bazen de içlerinde bazı gruplar, HTŞ ile bir olup, aynı çatı altında bulunduğu ortaklarına tuzak da kurmuşlardır. Muhaliflerin bütüncül hareket edememesi Suriye Geçici Hükümeti'nin kontrol ettiği bölgede yerel yönetimlerin ağırlık kazanmasına, PYD ve HTŞ'nin yaptığı gibi kuvvetli bir otorite geliştirememesine yol açmıştır. Uluslararası alandan destek sağlanma hamleleri iç sorunlar nedeni ile yetersiz kalmıştır.

Suriye'de ekonominin son derece kötü olmasının yanı sıra gıda sorunu ayrı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. 5.5 milyona yakın insanın gıdaya erişimi konusunda en hassas bölgelerin Afrin ve Halep'in kuzeyi olarak değerlendiriliyor olması gıda fiyatlarında artışı ve elbette Kuzeye yani Türkiye'ye doğru yeni bir göç hareketini tetikleyebilir.

2020 yılında ABD tarafından uygulamaya konulan "Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası" ya da kısa adıyla "Sezar Yaptırım Yasası"da ekonomik ve siyasi anlamda rejimin karşısında önemli bir engel olarak durmaktadır.

Diğer taraftan Suriye güneyinde Lübnan'ın kuzey sınırından başlayarak Humus, Palmira, Tanif, Suveyda, Dera, Golan ve Şam bölgesini de içine alan bir bölgenin İsrail tarafından iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren yüksek güvenli bölge ilan edilmesi, ABD'nin Irak petrolünü Akdeniz'e ulaştırmak, İsrail güvenliği için bir kuşak oluşturmak maksatlı David adı verilen koridor oluşumu ile de uyumlu olduğunu dikkate almak gerekmektedir.

Görüldüğü üzere Rejim, kendini daha güvenli hissedeceği ve meşruluğunu arttırabileceğini düşündüğü hamlelerine devam etme çabaları içindedir. Ancak, başta gıda krizi olmak üzere, ağırlaşan ekonomik sorunların yanı sıra İran-ABD arasında Suriye topraklarında yaşanmakta olan düşük yoğunluklu çatışma ortamı, Lübnan'da ki dağınıklık ve Rejimin destekçilerinden biri olan Hizbullah'ın bütün güç unsurları ile İsrail'e angaje olması, Rusya'nın bütün dikkatini Ukrayna ile olan savaşın yönlendirmiş olması, ABD himayesinde PYD/PKK terör örgütünün artan ayrılıkçılık faaliyetleri, İdlip'te sürekli güç kazanan HTŞ, İran'ın İsrail'e yönelmesi, İsrail'in zaman zaman İranlı milisleri bahane ederek Suriye topraklarına düzenlediği saldırılar Rejimin ülke bütünlük ve bağımsızlığın sağlanmasında büyük engellerdir. Bu engellerin kısa zaman diliminde ortadan kaldırılması mümkün görülmediğine göre Rejimin yapması gerek en uygun hareket tarzının mevcut kazanımlarını pekiştirmekten geçtiği öngörülmektedir. Rejim de bunun farkındadır ve meşruiyetini çeşitli tavizlerle sürdürmeye gayret etmektedir.

Suriye ile Türkiye'nin normalleşmesi elbette gerçekleştirilmelidir. Bu normalleşme için gerekli şartların Suriye tarafından kısa ve hatta orta vadeli bir dönem içinde dahi gerçekleştirilmesi çok zor görünmektedir. Bu süreç sadece Suriye'nin elinde değildir. Suriye üzerinde menfaati olan aktörlerinde buna öncü olması gerekmektedir.

İlk başta sorduğumuz “Esad Rejimi, destekçilerinin ve tabi diğer aktörlerin tam ve bağımsız bir Suriye hedeflerinde var mıdır?” sorusunun cevabı yukarıda yapılan analizler dikkate alındığında bugünkü konjonktürde hayır olacaktır.

Rejim öncelikle kendi güvenlik ve meşruiyetini sağlamaya odaklanmıştır. Türkiye ile normalleşme kapsamında ön şart olarak ileri sürdüğü Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kontrol altında tuttuğu topraklarından geri çekilmesi bu şartlar altında asla mümkün olmayacak bir durumdur. Rejim öncelikle ekonomik yapısını güçlendirecek, gıda krizine çözüm getirecek, iç istikrar ve huzur sağlayacak, muhalifler dahil her vatandaşını kucaklayacak, iç göç ile yer değiştiren vatandaşları için uygun yerleşim ve güvenlik koşullarına odaklanacak, ülke dışına göç etmek zorunda kalan vatandaşları için uygun geri dönüş koşulları sağlayacak, PKK/PYD terör örgütünün ülkeyi bölme girişimlerini ve ülke güneyinde oluşturulmaya çalışılan David Koridoru’nu engellemeye, işgal altında ki toprağı olan Golan Tepelerini geri almak, İdlip ve kuzeyini terör örgütlerinden temizlemek yerine Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kontrol ettiği bölgelerden geri çekilmesini sağlamaya odaklanması beyhude bir çaba olarak görülmeli ve dikkate dahi alınmamalıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri’nin çekildiği varsayıldığında, bu bölgeleri Esad hangi güç unsurları ile kontrol edecektir? Fırat Nehri batısında kısmen kontrolü sağlayan, İran’ın çabaları ile ayakta duran, milli kavramından uzaklaşmış, eğitimsiz, eski teknolojiye sahip, nitelikli insan gücünün büyük kısmını kaybetmiş, mezhepçiliğe dayalı sözde ordusu ile mi kontrol etmeyi düşünmektedir?

Esad’ın şartlarının arkasında İran’ın olması kuvvetler muhtemeldir. Esad’ı finansal anlamda ayakta tutan İran’dır. İranlı milislerin hakimiyet alanlarını giderek genişlettiği görülmektedir. İran, Türkiye’nin Suriye’deki varlığında rahatsızdır. Evet, Astana sürecinde ortak hareket edilmiş gibi görüntü verilmiş olsa da İran gerek Suriye, gerek Irak ve gerekse de Lübnan’daki kazanımlarını asla paylaşmamak ve bu konularda geri adım atmak istememektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri’nin geri çekilmesi, Türkiye açısından beka sorunu, yeni göç akımı ve yeniden istikrarsızlaşan bölge olarak karşımıza çıkabilecektir. Bu durum PYD/PKK terör örgütünün sözde toplumsal sözleşmesini tam uygulamaya geçmesi içinde uygun fırsatlar yaratabilecektir.

Rejim, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin geri çekilmesinde zorlama için İdlip kozunu elinde tutmaya devam edecektir. İdlip’e olası saldırısı ile Türkiye’ye hem terör örgütlerini ve hem de Türkiye’nin yaptığı biriket evlerde zor şartlarda yaşamaya çalışan 2-3 milyona yakın insanı Türkiye’ye göçe zorlayabilecektir. Bu durum Hatay ilimizi de güvenlik ve sosyal yaşam açısından zorlayabilecektir.

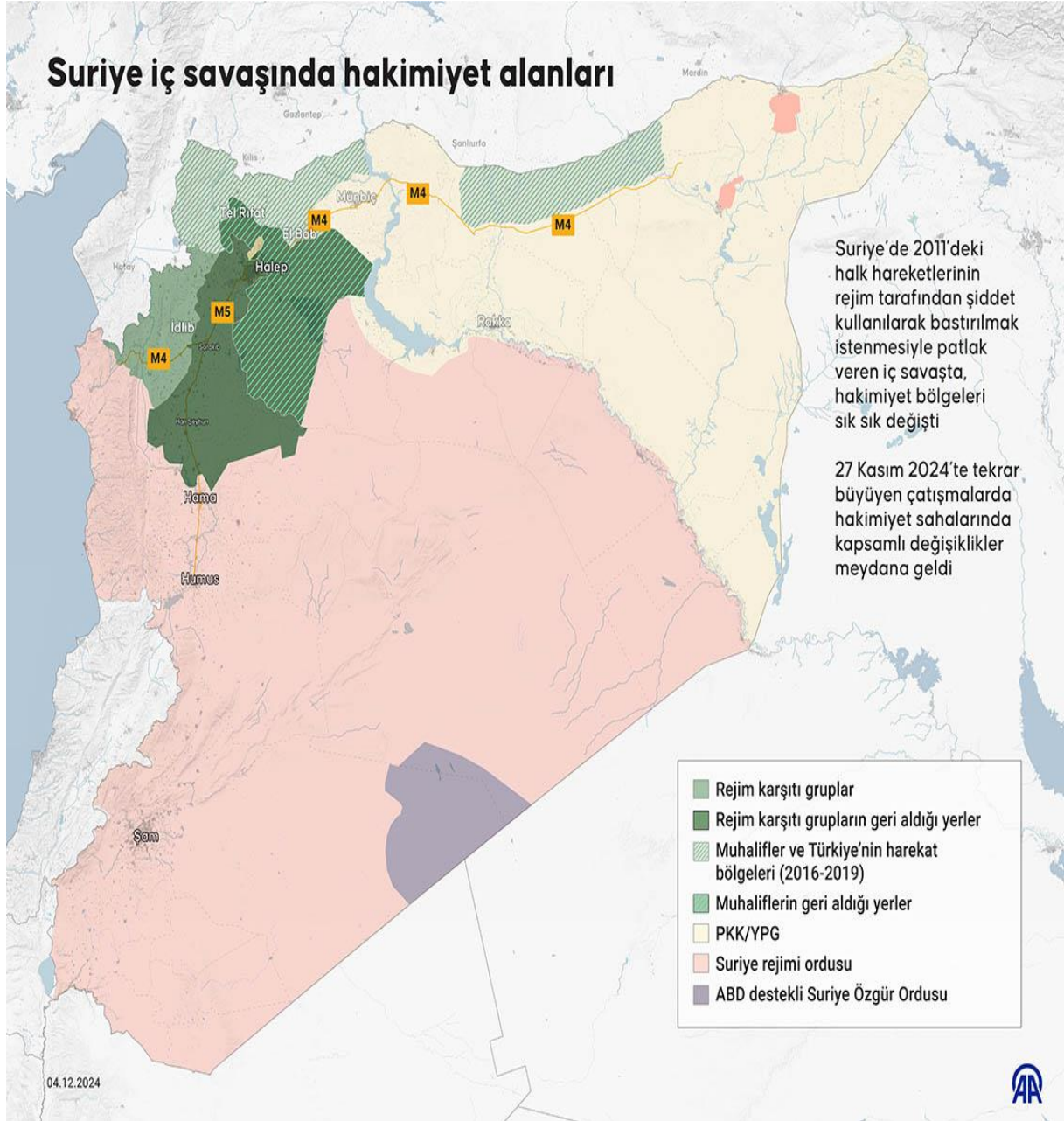
Türkiye, Esad’a karşı kendi şartlarını açık bir şekilde ortaya koymalıdır. Öncelikle Rusya ile yapılan mutabakat tam anlamı ile hayat geçirilmelidir. Ardından ABD ile mutabakat içeriği sürekli gündemde tutulmalıdır. Rusya ile mutabakat içeriği üzerinden Rejim ile daha genişletilmiş bir mutabakat üzerinde görüşme yapılarak gelecek odaklı bir çekilme planlaması yapılabilir.

Unutulmamalıdır. Türk askerini ayağının değmediği bölgelerde kaos, Askerimizin kontrolü altındaki bölgelerde ise Devletimizin katkısı ile de normale dönmüş bir toplumsal yaşam mevcuttur.

Kıbrıs Barış Harekatı başladığı an Başbakan Rahmetli Sayın Bülent Ecevit'in "Biz Kıbrıs'a Sadece Türklere Değil Rumlara da Barış Getirmek için Gidiyoruz" sözleri sonrası nasıl Kıbrıs adasında 50 yıldır barış ortamı tesis edilmiş ise Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'nin kontrol ettiği bölgelerde de barış ve istikrar büyük ölçüde sağlanmış durumdadır. Esad, öncelikle Türkiye ile barış ve istikrarın tesisi için işbirliği yapmalıdır. İşbirliği şartla ileri sürülerek gerçekleştirilemez.

Ülkesini Kontrolden Yoksun Bir Rejimin Aynaya Bakmadan Türk Silahlı Kuvvetlerine İşgal Gücü Demesi Yok Hükmündedir.

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/42518>

AFET YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Fahri ERENEL-GÜVSAM Müdürü

Dr. Ahmet Gedik-GÜVSAM Yönetim Kurulu Üyesi

Afet, Birleşmiş Milletler'in tanımına göre, insan, malzeme, ekonomik ve çevresel kaynaklarda büyük hasara yol açarak bir topluluğun veya toplumun kendi imkanlarıyla başa çıkamayacağı ciddi bir yıkımı ifade eder. Genel olarak, tehlikeye maruz kalma, savunmasızlık durumu ve olumsuz sonuçları azaltacak tedbirleri alamama durumunun birleşimidir. Bu durum aynı zamanda can kayıplarına, hastalıklara ve insanın fiziksel, zihinsel ve sosyal yapısını bozan diğer sorunlara yol açabilir. Ayrıca mülklerin tahrip olmasına, kamu hizmetlerinin engellenmesine ve sosyal, ekonomik ve çevresel yapıların bozulmasına neden olabilir.¹

Afetlerin etkileri en çok yerel düzeyde hissedildiğinden, doğrudan yerel yönetimlerden ve etkilenen topluluklardan proaktif eylem ve müdahale gerektirmektedir (Bendimerad, vd., 2015). Bununla birlikte, etkilerin kapsamı bir alandan diğerine değişiklik göstermektedir. Yüksek oranda kentleşmiş alanlar, hızlı ve genellikle plansız kentleşmenin getirdiği çevresel ve sosyoekonomik streslerin doğal bir sonucu olarak doğal afetlere karşı daha savunmasızdır. Kentsel alanlardaki nüfus, altyapı ve kaynakların yoğunlaşması nedeniyle, gerçek afet durumunda kayıpları daha fazla olacaktır. Bu nedenle, şehir yönetimi yetkililerinin ve kentsel alanlardaki yerel aktörlerin, gelişimlerini korumak için afet risklerini yönetme kapasitelerini geliştirmeleri ve artırmaları giderek daha zorunlu hale gelmektedir.

Afet Yönetimi: Ulusal Güvenlikten Sürdürülebilir Güvenliğe

Afet yönetimi; toplumun ve kritik altyapının herhangi bir olağanüstü duruma karşı dirençliliğini artırmak için sakınım, hazırlık, müdahale ve kurtarma süreçlerini içeren stratejik ve çok yönlü bir prosedürdür. Risk sakınımı alanında çalışan araştırmacılar, karar vericiler ve hükümet yetkilileri afetle ilgili ortak bir algıyı paylaşır ve afet meydana gelmeden önce proaktif önlemler alır. Bununla birlikte süreçteki başarı ve başarısızlık, etkin afet yönetimi uygulamalarının planlanması ve uygulanmasına bağlıdır.²

Afetlerin etkilerini azaltmak için kaynakların çoğunu afet anında ve sonrasında kullanmak yerine, kaynakların öncelikli olarak afet öncesi hazırlık ve risk azaltma çalışmalarına yönlendirildiği bir yapı oluşturulmalıdır. Bu yaklaşım sürekli olarak gelişmeli ve sürdürülebilir olmalıdır. Başka bir

¹ Arslan M. (2016). Afet Sonrası Güvenlik İhlalleri ve Karşı Tedbirler. *Uluslararası Doğal Afetler ve Afet Yönetimi Sempozyumu, Karabük Üniversitesi*, 746

² La Poterie, T. ve Baudoin, A, M. A. (2015) From Yokohama to Sendai: Approaches to Participation in International Disaster Risk Reduction Frameworks. *International Journal of Disaster Risk Science*, 6, 128.

deyişle, afet yönetiminde tepkisel (reaktif) yaklaşımdan etkisel (proaktif) yaklaşıma geçiş esas alınmalıdır. Hazırlık, risk azaltma, müdahale ve iyileştirme aşamalarını içeren bütünselik bir afet yönetim sistemi, bu anlayışı temsil eder.³

TMMO Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından “12 Kasım 1999 Düzce Depreminde ölenlerin anısına” düzenlenen etkinlikte “Sürdürülebilir (İstikrarlı) Bir Kalkınma İçin Doğru Afet Yönetimi Ne Olmalıdır?” başlıklı bir konferans veren Prof. Dr. Şükrü Ersoy, afetlerde insan topluluklarının zarar görebilirliği ile ülkenin sürdürülebilir kalkınması arasında yakın ilişkilerin olduğunu vurgulamıştır. Ersoy’a göre; afetlerin kalkınmaya, sürdürülebilir gelişme arttıkça afetlere karşı olan zarar görebilirliğin azalması, meydana gelen afetlerin sürdürülebilir gelişmeye yeni fırsatlar yaratma gibi olumlu katkıları olabileceği gibi, afetlerin politik istikrarsızlığa neden olabileceği, özel sektör üzerinde yarattığı etki ile yatırımların yavaşlayabileceği veya durabileceği, kötü planlanmış kalkınma planlarının ortaya çıkan zararları daha da artırabileceği konuları üzerinde dikkatle durulmalıdır.⁴

“Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı tarihsel gelişimi çerçevesinde pek çok farklı tanım ile karşılanırsa dahi, kavramın bugünkü yaygınlığını ve içeriğini kazanması da BM tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz Raporu” (*Our Common Future*) ile olmuştur. Raporda, kalkınma; raporda, sürdürülebilir kalkınma; gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama gücünden ödün vermeksizin günümüz kuşaklarının ihtiyacının karşılandığı kalkınma olarak tanımlanmaktadır⁵

Söz konusu raporda dikkat çeken bir başka unsur kalkınmanın sağlanabilmesi için insani güvenliğin sağlanması arasında bir nedensellik ilişkisinin kurulmasıdır. Rapor, çatışmaların çevrenin bozulmasına neden olduğu ve aynı şekilde çevrenin bozulmasının kaynaklara olan rekabeti artırarak çatışmalara yol açtığını belirtmektedir. Raporda öne çıkan noktalardan biri, güvenlik kavramının askeri olmayan tehditleri de içerecek şekilde genişletilmesi ve bireyin güvenliğin temel unsuru olarak ele alınmasıdır.⁶

1983’ten itibaren hükümetler ve uluslararası kuruluşlar, o günün sanayileşmiş ülkelerindeki kentsel nüfusun kaygılarını çok daha pragmatik bir bakış açısıyla ele almaya başladılar: Birleşmiş

³ Kadioğlu, M. (2011). Afet Yönetimi, Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, 2.

⁴ Ersoy, Ş. (2004). Sürdürülebilir (İstikrarlı) Bir Kalkınma İçin Doğru Afet Yönetimi Ne Olmalıdır?. 12 Kasım 1999 Düzce Depreminde Ölenlerin Anısına. TMMO Jeoloji Mühendisleri Odası, Erişim Adresi: https://eski.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=43&tipi=2&sube=0. Erişim Tarihi:13.06.2023

⁵ Brundtland Report. (1987). Federal Office for Spatial Development ARE, <https://www.aren.admin.ch/aren/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>. Erişim Tarihi:13.06.2023.

⁶ Kuş, C. (2017). Afet Direncini Artırma Bileşkesi: Afet Yönetimi, Sürdürülebilir Kalkınma ve Güvenlik Sektörü Reformu İlişkisi, Disiplinlerarası Afet Yönetimi Çalışmaları. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.308

Milletler Çevre ve Kalkınma Programı, 1972 Stockholm Dünya Zirvesi'nde ortaya atılan ekokalkınma kavramını - çevresel kısıtlamalar, sosyal adalet ve ekonomik verimliliği uzlaştırarak - bir Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na şu soruyu yanıtlama görevi vererek ele aldı: Gelecek nesillere miras bırakılan çevreye zarar vermeden eşitsizliği ve yoksulluğu nasıl azaltabiliriz? Komisyonun 1987 yılında ünlü *Our Common Future* raporunda verdiği yanıt, sürdürülebilir kalkınma adı verilen yeni bir kalkınma türünü savunuyordu. Rapor, ekonomik, sosyal ve çevresel alanların ekonomik, gıda, sağlık, çevresel ve kişisel güvenlik açısından karşılıklı bağımlılığını gerekçelendirmektedir.

Güvenlik ve kalkınma arasındaki bağın tehdit edici unsurlarından biri, belki en önemlisi afetlerdir. Başarılı bir afet yönetim sistemi, esas itibarıyla risk tespiti ve zarar azaltma, afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme silsilesini takip ederek ve bu aşamalarda “sürekliliği” sağlayarak sürdürülebilir kalkınma göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Yani bir afet gerçekleştiğinde afeti yaşayan toplumun normal yaşama dönebilme hızı aslında toplumların kalkınmışlık düzeyleri konusunda net bir fikir verebilmektedir. Öte yandan, kalkınmanın gerçekleşebilmesi için insan güvenliğinin sağlanması esastır.⁷

Ulusal güvenlik devleti anlayışı, güvenlik politikasının temel referans noktası ve analiz düzeyi olarak devleti esas alan bir özelliğe sahiptir.⁸ 1980'lerde BM, sürdürülebilir kalkınma politikasıyla ulusal güvenlik anlayışında bir değişim gözlenmiştir; bu bağlamda, güvenlik ve kalkınma politikalarının bütünsel olarak yürütülmesi talep edilmiştir. Buna göre, güvenliğin sağlanması için asgari bir kalkınma, kalkınma için ise asgari bir güvenlik gereklidir⁹. Güvenlik anlayışındaki bu değişim, 1990'lı yıllardan itibaren BM'nin insani güvenlik yaklaşımında somutlaşmıştır. İnsani güvenlik, devlet odaklı bir güvenlik yaklaşımından birey odaklı bir güvenlik yaklaşımına geçişi temsil etmektedir. Bu bağlamda, askeri politika, yöntem ve araçlara dayalı ulusal güvenlik yaklaşımından çok boyutlu bir güvenlik yaklaşımına geçiş başlamıştır.¹⁰

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen saldırılar sonrasında, terörizmle mücadele bahanesiyle ulusal güvenlik anlayışı ve özellikle askeri güç kullanımına dayanan güvenlik uygulamaları, Afganistan ve Irak örnekleriyle birlikte tekrar öne çıkmıştır. Sürdürülebilir güvenlik kavramı ise bu geri dönüşe bir tepki olarak ortaya çıkmış ve temel olarak

⁷ a.g.e.315

⁸ Lantis, J. S. (2002). Strategic Culture and National Security Policy. *International studies review*, 4(3), 87-113.

⁹ Cepal, N. (2018). The 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals: An Opportunity for Latin America and the Caribbean. Erişim Adresi: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/40156/S1801140_en.pdf, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

¹⁰ Fu, J. (2009, December). Towards a Social Value Convergence: A Comparative Study of Fundamental Principles of Contract Law in the EU And China. *Oxford University Comparative Law Forum*.

ulusal güvenlik politikalarını bireylerin güvenlik ihtiyaçları ve çevresel sorunlara yönelik çözüm arayışlarıyla dengelemeyi amaçlayan bir yöntem önermiştir.¹¹

Sürdürülebilir güvenlik, sürdürülebilirlik kavramının güvenlik alanına uygulanması anlamına gelir. Birleşmiş Milletler, Brundtland Raporu'nda kalkınma ile güvenlik arasında bir nedensellik ilişkisi kurarak sürdürülebilir kalkınmanın güvenlik unsurlarından biri olduğunu belirtmiş ve küresel düzeyde yönetişime dayanan çok boyutlu bir politika alanı oluşturmuştur.¹² Brundtland Komisyonu tarafından dile getirilen sürdürülebilir kalkınma fikri özünde kalkınma, sürdürülebilirlik ve eşitlik ihtiyacını vurgulamaktadır ki bu da birçok farklı bakış açısına sahip gruplara cazip gelecek kadar geniş bir formülasyondur.¹³

Ulusal güvenlik, devletin vatandaşlarını dışarıdan gelen tehditlere karşı korumasına dayanan savunma odaklı bir anlayışa odaklanır ve sadece hükümetleri ilgilendirir. Bununla birlikte, yurttaşlık bağı olsun ya da olmasın, herkesi kapsayan insani güvenlik yaklaşımı, bireylerin güvenliğine odaklanır ve güvenliğin paydaşlarını çeşitlendirir. Ulusal güvenlik somut ve yakın tehditlere odaklanırken, insani güvenlik uzun vadeli bir perspektifte insanların yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen bir bakış açısını temsil eder. İnsani güvenlik yaklaşımına göre, yoksulluk ve çatışma, insanların güvenlik sorunlarının temel nedenleridir.¹⁴

Sürdürülebilir güvenlik, ulusal güvenlik ve insani güvenliği birleştirerek iklim değişikliği, su kıtlığı, gıda güvenliği ve çevresel bozulma gibi sorunları yirmi birinci yüzyılın temel güvenlik sorunları olarak tanımlamaktadır. Langille¹⁵ tarafından belirtildiği üzere, sürdürülebilir güvenliğin ayırt edici özelliği, güvenlik sorunlarının kök nedenlerine ek olarak güvenlik politikalarının uzun vadeli etkilerine vurgu yapması ve güvensizliğin sonuçları ve belirtileriyle sadece uğraşmanın yeterli olmadığını kabul etmesidir. Bu nedenle, sürdürülebilir güvenlik, güvenlik sorunlarının derinlemesine anlaşılmasını ve çözümlerinin sadece semptomlara değil, temel sorunlara yönelik olmasını gerektirir.¹⁶

Büyük ölçekli krizlerde, kamu düzeni bozulabilir ve kamu kurumları faaliyetlerini durdurabilir, bu da afetzedelerin temel ihtiyaçlara odaklanmaları nedeniyle güvenlik konusunu ihmal etmelerine yol açabilir. Bu durumda, güvenlik güçlerinin kendi afetzedesi olma olasılıklarını göz önünde

11 Comfort, L. K. (2005). Risk, Security, And Disaster Management. *Annual Revue Political Science*, 8, 335.

12 Dabelko, G. D. (2008). An Uncommon Peace: Environment, Development and The Global Security Agenda. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 50(3), 32.

13 Lele, S. (2013). Rethinking Sustainable Development. *Current History*, 112(757), 311.

14 Corry, O. (2014). From Defense to Resilience: Environmental Security Beyond Neo-Liberalism. *International Political Sociology*, 8(3), 258-263.

15 Langille, H. P. (2016). *Sustainable Common Security*. Mondial, Canada: World Federalists.

16 Kwame, A. R., Danny, S. M., & Memory, R. (2022). The Threats of Climate Change on Water and Food Security in South Africa. *American Journal of Environment and Climate*, 1(2), 73-91.

bulundurarak, önleyici kolluk tedbirleri almakta yetersizlik yaşanabilir ve güvenlik konusunda ciddi bir kaos ortaya çıkabilir. Ayrıca, sınır bölgelerindeki güvenlik güçlerinin kışlarının etkilenmesi, sınır güvenliği açısından zafiyet oluşturabilir.¹⁷

Bu eksiklik ve önleyici güvenlik zafiyeti, bireyler veya örgütler tarafından istismar edilebilir. Afet sonrası ve iyileşme sürecinde, kadın ve çocukların istismarı, hırsızlık, organ ve insan kaçakçılığı, terör örgütlerinin eleman temini, özel askeri şirketler için eleman sağlama, silah ve malzeme temini, yardım malzemeleri ve mali kaynakların ele geçirilmesi ve kötüye kullanılması gibi birçok güvenlik ihlali görülebilir.

Sürdürülebilir kalkınmanın, emniyet-güvenlik eşleştirmesindeki belirsizliklerin hemen ortaya çıktığı bir yönü varsa, o da ihtiyatlılık ilkesidir. İhtiyatlılık ilkesinin arkasında genellikle doğrudan kişisel kazanç olmaksızın maruz kalınan herhangi bir riskin yersiz olduğu fikri yatmaktadır. Dolayısıyla bu ilke, yerel bir çevre söz konusu olduğunda şu ya da bu çıkar grubu tarafından bir korkuluk gibi ortaya atılır.

Türkiye’de Afet Yönetimi ve Sürdürülebilir Güvenlik

İnsanların karşılaşabileceği çok sayıda afet, felaket türü bulunmakta ve devletler bu riskleri azaltmak için çeşitli önlemler almakla yükümlüdürler. Bununla birlikte, olası zararları karakterize eden belirsizliğin nedenini ve düzeyini belirlemek, etkili kamu politikası ve eylem girişimleri geliştirmede temel zorluktur. Doğal yıkım ve felaket gibi olaylarla ilgili farklı belirsizlik seviyeleri risk, güvenlik ve afet terimleriyle temsil edilir. Her devletin kamu politikası tasarımı, zaman, maliyet, organizasyon yapısı, metodolojiler ve performans ölçütleri için farklı tahsisler gerektirir.¹⁸ Türkiye’de de yaşanan felaketler ve afetler sonucu zaman içerisinde birçok yasal düzenleme yapılarak, ülkenin afetlere karşı bir eylem planı yapılmaya çalışılmıştır. Özellikle 17 Ağustos 1999 Depremi, Türkiye’de afetlere karşı hazırlık ve yönetim sürecinin tekrar ele alınmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1999 Depremi’nden sonra çeşitli yasal düzenlemeler yapılarak mevcut durum güçlendirilmeye ve yeni kurumlar oluşturulmuştur. Türkiye’de afetten önce ve afet sırasındaki uygulamalar, 18 Aralık 2013 tarihinde yürürlüğe giren Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (AADMHY) hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir. Bu yönetmelik kapsamında yapılan çalışmalar, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ve Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı’na (UDSEP) uygun olarak yürütülmektedir. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD), 2009 yılında kurulmuştur ve o tarihten itibaren stratejik planlarının geliştirilmesine büyük önem vermiştir. 2013-2017 Stratejik Planı’nda, göç hareketlerinin iklim değişikliği veya nükleer reaktör

¹⁷ Samaras, C., Nuttall, W. J., & Bazilian, M. (2019). Energy and the military: Convergence of security, economic, and environmental decision-making. *Energy strategy reviews*, 26, 100409.

¹⁸ Comfort, L. K. (2005). Risk, Security, And Disaster Management. *Annuel Revue Political Science*, 8, 337.

kazalarının doğrudan sonucu olabileceği belirtilmiştir. Bu plan, göç hareketlerini spesifik olarak belirtmemekle birlikte Afet Risklerini Azaltma Ulusal Platformu’ndan sorumludur. AFAD, Türk kamu kurumları, bakanlıklar ve uluslararası örgütlerle birlikte “Kitle Hareketi Tehlike Haritası Rehberi”ni hazırlamıştır, bu sayede ilgili birimlere temel bilgi ve gereksinimler aktarılmıştır. Ayrıca, bilgi kirliliğini önlemek için AFAD’ın tek kaynak olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma statüsüne sahip kişi ve grupların güvenliği ve akıbeti için önlemler de hazırlanmıştır.¹⁹

AFAD bünyesinde oluşturulan “Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu”, günlük hayatı önemli ölçüde etkileyen afetlere karşı tedbirlerin alınmasından sorumludur. Bu kurul, AFAD Başkanı veya belirleyeceği başkan yardımcısının başkanlığında, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü (KRDAE), Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Türkiye Kızılay Derneği’nden daire başkanı düzeyinde temsilciler ile afet ve acil durumlar konusunda çalışmalar yürüten en az on üniversite öğretim üyesinin bulunduğu yetkili bir organdır. Kurul, afetten korunma, risk azaltma, afet sonrası faaliyetler hakkında öneriler sunma, politikaları ve öncelikleri belirleme amacıyla yılda en az iki kez toplanır ve gerektiğinde olağanüstü toplantılar düzenleyebilir. Kurulun sekretarya işlevini başkanlık yürütür. Afetle ilgili tedbirlerin alınması konusu, İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi AFAD Başkanlığı’nın sorumluluk alanına girmektedir.²⁰

Güvenlik stratejileri, çeşitli yöntemler açısından ciddi bir şekilde değişim göstermiştir. Güvenlik ihtiyaçları, güvenlik yöntemleri, kanun ve yasalar, ulusal ordular ve düşünce sistemleri değiştikçe, küresel düzeyde güvenlik stratejileri de gelişmektedir. Bu amaçla oluşturulan istihbarat birimleri, ilkel topluluklardaki korucuların seçilme kriterleriyle benzerlik göstermektedir. Temel ilke olarak, bu göreve hazır olma konusunda düşünce olarak ortak bir anlayış bulunmaktadır. Ayrıca, modern teknoloji, bilimsel ve akademik ilerlemeler, güvenlik alanında özel ve güvenli seçme yöntemlerini sağlamaya başlamıştır. Bununla birlikte, doğal afetler ve sağlık alanındaki güvenlik çalışmaları büyük ilerlemeler kaydetmesine rağmen, toprak ve can güvenliği konusunda ilerleme yerine gerileme yaşanmaktadır. Bu durum örnekleri geçmişte yaşanan benzer olaylar ve afetlerde de ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de birçok doğal afet ya da felaket zaman zaman yaşanabilmekle birlikte, ülkenin bulunduğu Anadolu Yarımadası tektonik faaliyetler bakımından yoğun ve hareketli bir yerde konumlanmaktadır. Bu da kuşkusuz Türkiye’de belirli zaman aralıkları içerisinde depremin en yıkıcı afet türü olarak hayatlarımıza müdahale ettiği, şekillendirdiği olgusunu ortaya

¹⁹ Taşkın, D. (2019). Türkiye Göç Stratejisinin Olası Göç Karşısında Ulusal Güvenlik Yeterliliğinin Analizi. *Electronic Turkish Studies*, 14(5), 227-228.

²⁰ Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de Afet Yönetimi ve 2023 Hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(2), 192.

çıkarmaktadır. Türkiye’de depremlerin etkisiyle suçların boyutu değişmiştir. 2011 yılında Doğu Anadolu Bölgesinde meydana gelen Van Erciş Depremi nedeniyle adliye kurumu zarar gördüğü için arama, yakalama, el koyma gibi temel adli işlemlerde aksamalar yaşandı. Bölgede asayiş deneyimi ve görevi yerine getirecek teknik ekipmanı olmayan Jandarma Genel Komutanlığı (ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı’na bağlı komando birlikleri görevlendirildi ve bu birlikler polis olmadan bağımsız görevler yaptılar. Bu nedenle Genel Bilgi Toplama sorguları yapılamadı ve suçlular ile firariler toplum içinde gizlenebildi.²¹

Deprem bölgesine gönderilen yardım kamyonlarından bazıları, yolculuk sırasında yağmalanmıştır. İstismar eden kişiler tarafından Patnos ilçesi girişindeki şehir tabelası Erciş olarak değiştirilmiş, bu sayede bölgeyi bilmeyen kamyon ve tır şoförlerinin yardım malzemelerini Patnos ilçesine indirmeleri sağlanmıştır. Bazı insanlar, depremliler olmadıkları halde devletin depremlilerle sağladığı kira yardımından yararlanmaya çalışmışlardır. Depremden etkilenerek dayanıksız bir şekilde inşa edilen cezaevi yıkıldıktan sonra, ağır cezalık suçlular ve terör suçluları da dahil olmak üzere hükümlü ve tutuklular firar etmiştir.²²

Olay	Tarih	Can Kaybı	Yaralı	Evsiz	Etkilenen Nüfus	Ekonomik Zarar
Deprem/Erzincan	Mart 1992	653	3850	95 bin	250 bin	750 Milyon \$
Deprem/Dinar	Ekim 1995	95	240	40 bin	120 bin	100 Milyon \$
Deprem/Çorum-Amasya	Ağustos 1996	0	6	9 bin	17 bin	30 Milyon \$
Deprem/Adana	Haziran 1998	145	1600	88 bin	1,5 Milyon	500 Milyon \$
Deprem/Kocaeli	Ağustos 1999	17,480	43,953	675 bin	15 Milyon	13 Milyar \$
Deprem/Düzce	Kasım 1999	763	4948	35 bin	600 bin	750 Milyon \$
Deprem/Van	Ekim 2011	644	1966	160 bin	1 Milyon	900 Milyon 2011 \$
Deprem/Kahramanmaraş	Şubat 2024	50,783	107,204	1,5 Milyon	15 Milyon	104 Milyar \$

Son Otuz Yılda Türkiye’de Depremlerin Etkileri²³

Vali veya vali yardımcısının yönetiminde, basın sekreteri, valinin yasal temsilcisi, irtibat kişisi ve güvenlik görevlisi vali, vali yardımcıları ve AFAD ile yerel düzeydeki koordinasyona katılır.

²¹ Taş, Ş., & Erdal, M. (2015). Afet Yönetiminde Sürdürülebilirlik. International Sustainable Building Symposium. Gazi Üniversitesi, ISBS, Ankara.

²² Soydan, E., ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi. *Istanbul Journal of Social Sciences*, 7, 53-64.

²³ Ergünay, O. (2009). Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma. Deprem Sempozyumu, 11, 12.

Valinin her il müdürlüğünün yönetimini denetlediği vurgulanmalıdır. AFAD, afet bölgelerinde vali destekçisi ve danışmanı olarak görev yapacak üst düzey bir yetkili ile hizmet grupları için destekçi ve danışman olarak görev yapacak yeterli sayıda saha destek personeli atar. Her hizmetin, hizmet koordinatörü olarak görev yapan atanmış bir Vali Yardımcısı vardır. Hizmetin sorumluluklarının önemine ve kapsamına bağlı olarak, hizmetler altındaki her hizmet grubuna bir veya daha fazla vali yardımcısı atanabilir. Planlama aşamasında bu durum netleştirilir ve planda gösterilir. Vali, bir basın sekreteri, valinin hukuk danışmanı, bir irtibat noktası ve bir güvenlik görevlisinden yardım almaktadır. Aynı zamanda, 2023 yılında on bir kenti etkileyen Kahramanmaraş Depremi'nde afet bölgesi ilan edilen yerler koordinatör vali atandığını hatırlatmak gerekir.²⁴

İl düzeyindeki faaliyetler arasında Uluslararası Destek ve İşbirliği Hizmet Grubu veya Uluslararası Nakit Bağış Hizmetleri Grubu yer almamaktadır. "Acil Hizmetler Daire Başkanlığı İletişim Hizmetleri Grubu" çoğunlukla illerde kurulan 112 acil çağrı merkezlerinden oluşmaktadır. Herhangi bir kriz durumunda 112 acil çağrı merkezleri ilk bağlantı kuran ve iletişim sisteminin çökmesi durumunda iletişim faaliyetlerini koordine eden birimlerdir. Kahramanmaraş Depremi'nin ardından da Türkiye Uluslararası Yardım talep etmiştir.²⁵

Büyük Felaketler Karşısında Ulusal Muhafızlar (National Guard)

Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Muhafızlar, Birleşik Devletler Ordusu'nun bir bileşeni olan Ordu Ulusal Muhafızları ve Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nin bir bileşeni olan Hava Ulusal Muhafızları'ndan oluşan bir Amerikan yedek askeri gücüdür. Ulusal Muhafız Ordusu, Birleşik Devletler Ordusu'nun muharip güçlerinin yaklaşık yarısını ve lojistik organizasyonunun üçte birini temsil etmektedir.²⁶ Ulusal Muhafızların bu iki kolu, resen General rütbesine yükseltilen bir subay tarafından komuta edilen Ulusal Muhafız Bürosu tarafından yönetilmektedir.

Ulusal Muhafızların yedek kuvvetlerini temsil eden ve Eyalet Savunma Kuvvetleri olarak adlandırılan çeşitli eyalet milisleri bulunmaktadır. 1903 yılına kadar bazı kuvvetler "Eyalet milisleri" olarak anılmaktaydı, ancak artık böyle bir durum söz konusu değildir.²⁷ Ulusal Muhafızların askeri statü altında faaliyet göstermesiyle bağlantılı olan organize yapılar ile büyük bir felaket ya da işgal durumunda yetişkin herhangi bir erkeğin bir devletin savunması için askere alınabilmesiyle bağlantılı olan organize olmayan yapılar arasında hala bir ayırım yapılmaktadır.

²⁴ Özbilgin, M., Erbil, C., Demirbağ, K. Ş., Demirbağ, O., ve Tanriverdi, V. (2023). Afet Yönetiminde Sorumluluğun Yeniden İnşası: Deprem, Sosyal Dramalar, Sosyal Politikalar. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(1), 71-112.

²⁵ Aydın, N. Z. (2023). Depremde Boşalan Şehirler ve Olası Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği. *Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin*, 61.

²⁶ Stuhltrager, J. (2006). Send in the Guard: The National Guard response to natural disasters. *Natural Resources & Environment*, 20(4), 21-77.

²⁷ Anderson, W. A. (1970). Military Organizations in Natural Disaster. *American Behavioral Scientist*, 13(3), 415-422.

Milis unvanını koruyan örgütlenmemiş yapılar Amerikan İç Savaşı'ndan bu yana seferber edilmemiştir.

Ulusal Muhafızlar, Amerika Birleşik Devletleri silahlı kuvvetlerinin bir yedek gücüdür. Ulusal Muhafız birliklerinin üyeleri geçici veya süresiz olarak ABD hizmetinde seferber edilebilir. Askeri statü altında görev yaparlar. Federal hizmet için seferber edildiklerinde, üyeler ABD aktif ordusunun yedek kolu olan ABD Ulusal Muhafızlarının tam üyesi olurlar. Bireysel gönüllüler kendi eyaletlerinin hükümetinin onayı ile seferber edilmelidir, ancak çok az veto vardır.

Ulusal Muhafızların üyeleri tamamen gönüllülük esasına göre işe alınır. Çeşitli yetenek testleri gereklidir ve eğitimleri on hafta sürer Ayda bir hafta sonu ve yılda iki hafta eğitim görürler.

Amerika'da doğal afetlere karşı Ulusal Muhafızlar önemli bir yer tutarlar. Ağustos 2005'te Katrina Kasırgası sürecinde, büyük bir felaket olacağı anlaşıldı anlaşılmaz Bush 26 Ağustos 2005 tarihinde olağanüstü hâl ilan etti ve kasırga gelmeden önce Louisiana Ulusal Muhafızları acil durum operasyonlarını koordine etmek üzere Ortak Operasyon Merkezini faaliyete geçirmiş ve iki bin kişiyi seferber etmiştir.²⁸ Ulusal Muhafızlar arama ve kurtarma, güvenlik, tahliye ve gıda dağıtımını dahil olmak üzere geniş bir yelpazede görevler üstlendi. Katrina Kasırgası felaketinin ardından birçok eyaletten ulusal muhafızlar 22 bin kişi sahada görevlendirilmiş ve afetin hemen ardından toplamda 50 bin ulusal muhafız afet bölgesinde görev almıştır.

Daha eski tarihlerde yine Ulusal Muhafızlar 1906 Kaliforniya Depremi'nde aktif olarak görev üstlendiler.²⁹ 1992 Los Angeles Depremi, 1994 Northridge Depremi gibi büyük doğal afetler karşısında da Ulusal Muhafızlar ordu ve diğer devlet birimlerine yardımcı olmak amacıyla afet bölgesinde bulundular.³⁰ Bu bakımdan, Ulusal Muhafızlar'ın afetler karşısında ülkenin en önemli birimlerinden biri olduğu açıktır. Türkiye için de Ulusal Muhafızlar benzeri bir birimin kurularak, halkın bu birimde gönüllü olarak katılımı ve eğitimi desteklenebilir. ABD'de kasırgalar her 5-10 yılda bir ciddi bir yıkıma neden olduğu gibi, Türkiye'de de depremler ülkenin dört bir yanında ciddi yıkımlara neden olabilmektedir. Kahramanmaraş Depremleri, bu açıdan bizlere büyük bir alanda gerçekleşen afetler karşısında Ulusal Muhafızlar benzeri gönüllülük esasıyla örgütlenmiş ama devlet disipliniyle eğitim alan bir oluşumun gerekliliğini göstermiştir. AFAD'ın gönüllük eğitimleri ya da AKUT gibi sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri son derece önemli ve takdire şayan olsa da daha büyük ve organize bir yapının kurulması, ülkemizdeki afetlerle mücadelede devlet kurumlarında olan yükün hafifletilmesi açısından son derece mühim olacaktır. Gönüllülük

²⁸ Davis, L. E., Rough, J., & Cecchine, G. (2007). Hurricane Katrina: Lessons for army planning and operations (Vol. 603). Rand Corporation.

²⁹ Hudson, J. J. (1976). The California National Guard: In the San Francisco earthquake and fire of 1906. *California Historical Quarterly*, 55(2), 137-149.

³⁰ Khomchenko, S. (1997). Civil-military relations in domestic support operations. The California National Guard in Los Angeles 1992 Riots and Northridge Earthquake of 1994.

esasına binaen oluşturulan bu oluşumlar sürdürülebilirlik açısından da son derece kritik bir öneme sahiptir. Zira, bütçe ve finansman gibi önemli mali sorunların üstesinden gelinebilmesi için yurttaşların gönüllü olarak bir organizma içerisinde bu tip faaliyetlerde bulunması ciddi bir husustur.

Ulusal Muhafızlar örneği diğer ülkelerde de tartışılmakta ve bir model olarak kullanılması zaman zaman gündeme gelmektedir. Fransa’da da afetlere, terör saldırılarına ve olağanüstü durumlara karşı yurttaşlardan oluşan bir gönüllü oluşum kurulması gündeme gelmiş, 2008 yılında Nicolas Sarkozy tarafından savunma ve güvenlik politikalarını dile getirdiği “Livre Blanc”, Ulusal Muhafızlar benzeri bir yapının kurulmasını gelecek için uygun görmekteydi.³¹

Sürdürülebilir Kalkınmanın Afetler Karşısındaki Etkisi

Sürdürülebilir bir yönetim politikasının etkinliği büyük ölçüde kabul edilebilirliğine bağlıdır: bu son derece öznel ve nadiren ilgisiz bir konudur. Gerçekten de sürdürülebilirlik hem güncel hem de nesiller arası bir dayanışma için gerekli koşulları yaratmayı amaçlar ki bu da kendiliğinden ortaya çıkmaz: Neyin faydalı ve dolayısıyla iyi olduğunu yalnızca anlık deneyimlerin belirlemesi anlamında salt faydacı mantıklar sık rastlanan bir önyargıdır.

BM tarafından hazırlanan “Afet Risk Azaltılma: Küresel Önceleme 2007” adlı raporda, afet riskinin gerçekleştiğinde açığa çıktığı ve genellikle kalkınma ile ilgili kararların alındığı zamanlarda görünmez hale geldiği belirtilmektedir. Yani, bir afet meydana geldiğinde toplumun hemen hemen her kesiminde farkındalık oluşurken, ilerleyen dönemlerde bu farkındalığın azaldığı ve politika alanında alınan kararlarda göz ardı edildiği sıklıkla görülmektedir. Aslında bu gerçekliğin uzun vadeli planlarda ve programlarda yer alması önemlidir. Bu amaçla, kentleşme ve çevresel değişim gibi kalkınma süreçleri ile riskler arasındaki bağlantının iyi anlaşılması gerekmektedir.³² Geleneksel olarak, sürdürülebilir kalkınma ve afet önleme/afet yönetimi, birbirinden bağımsız iki alan olarak kabul edilir. Ancak, afet yönetimi olmadan sürdürülebilir kalkınma gerçekleşemez ve aynı şekilde afetlerin sürdürülebilirliği etkilediği de doğrudur. Bu bağlantıyı ilk olarak ele alan ve “Sürdürülebilir Tehlike Azaltma Yaklaşımı” adını veren Milet kavramı tartışılmaktadır. Milet’ye göre, sürdürülebilirlik, bir topluluğun ya da toplumun dış kaynaklı faktörlerden kaynaklanan olumsuz durumlarla başa çıkma veya bu etkilerle mücadele etme kapasitesine sahip olmasıdır. Bu durum, üretkenliğin azalması, yaşam kalitesinin düşmesi gibi etkilerin toplum içinde kendi imkanlarıyla aşılabilmesini ifade eder, dış yardıma bağımlı

³¹ Dossé, S. (2010). Pour la création d'une garde nationale à la française. Defense Nationale et Securite Collective- Edition Francaise, (727), 109.

³² Odabaş, Z. Y. (2010). Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları

olmayı gerektirmez.³³ Herhangi bir sürdürülebilir kalkınma politikasını uygulamaya koymadan önce, ilgili insanlarla birlikte çalışarak onların 'iyi' çevrelerini neyin oluşturduğunu tanımlamamız gerekir. Geleceğin belirsizliklerine ilişkin güvensizlik hissinin önemli bir rol oynadığı bir tanım. Gerçek anlamda işlevsel sürdürülebilir kalkınma, insanları çevrelerine bağlayan tüm ilişkilerin bütünleştirilmesi anlamına gelir. Sürdürülebilir kalkınma politikalarının açık ve ilgili eylem alanlarına yerleştirilmesi gerekir. Bu da gerçekliğin nasıl algılandığını, ifade edildiğini ve daha sonra kolektif stratejilere nasıl dahil edildiğini incelemek anlamına gelir. Felaketlerin analizi, toplumların düzenleyici bilgiye verdikleri yer ve benimsedikleri sürdürülebilirlik türü aracılığıyla çevreyi nasıl sahiplendiklerini ortaya koyan ilginç bir saldırı açısı sunmaktadır. Kalkınma teriminin planlama ya da ekonomide kullanılmadan çok önce biyolojide ortaya çıktığı unutulmamalıdır. Bu anlamda, kalkınma hiçbir zaman varlığın mutlu bir genişleme anından fazlası değildir, çünkü yolun sonunda yaşlılık ve ölüm vardır. Kalkınmanın bölgesel olarak temellük edilmesinden ziyade kalkınma anı üzerinde ısrar etmek, sürekli gelişme ve sonsuz yaşam umudunu dolaylı olarak sürdürür.

Sonuç

Sonuç olarak, kolektif temsilleri, söylentileri, güç mücadelelerini ve insani oldukları ölçüde o anın eksikliklerini dikkate almayan herhangi bir sürdürülebilir kalkınma politikası başarısız olmaya mahkumdur. Eğer ölü bir mektup olarak kalırsa en iyi politika bile işe yaramaz. Bu nedenle uygulanabilirliği, hedefleri kadar önemli bir sorudur. Bu durum, genellikle büyüme ile karıştırılan bir kalkınma tarzını düzeltmeyi amaçlayan sürdürülebilir kalkınma politikalarının geleceği sorusunu gündeme getirmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemin çeşitli krizlerinin verdiği sinyallere dikkat edecek olursak, asıl sorunun üretim ya da ekosistemler olmadığını görürüz. Karmaşık bir toplumda her bir bireyin yeri ile ilgilidir.

KRİTİK ALTYAPI VE TESİSLER: NEDİR, NE DEĞİLDİR?: SU ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Fahri Erenel-GÜVSAM Müdürü

Doç. Dr. Ebru Caymaz-Çanakale 18 Mart Üniversitesi Öğretim Üyesi

“Kritik altyapı kavramı”, birçok ülke mevzuatında tanımlanmış olmakla birlikte bu tanımları daha yakından incelediğimizde farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu tanımsal farklılıkların temel nedenleri arasında ülkelerin güvenlik ve ekonomik öncelikleri başta olmak üzere tarihsel tecrübelerini, asimetrik tehdit değerlendirmelerini, ülkenin jeopolitik ve jeostratejik konumunu,

³³ Haigh, R., ve Amaratunga, D. (2010). An Integrative Review of the Built Environment Discipline's Role in the Development of Society's Resilience to Disasters. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 1(1), 11-24.

içinde bulunduğu örgütün öncelikleri ve ortak politikalarına göre değişkenliğini saymak mümkündür.

Bununla birlikte bahsi geçen tanımlarda ortak paydanın, kamu hizmetlerinin ve toplumsal düzenin devamlılığının sağlanması olduğu görülmektedir. Tanımları gibi kritik tesis ve altyapı kapsamaları da farklılık göstermektedir. Örneğin ABD’de, ulusal anıtlar, simgeler, ticari tesisler vb. bu kapsama dahil edilmekte ve çalışmalar ulusal güvenlik başlığı altında sürdürülmektedir. Avrupa Birliği (AB) ise kapsamı, vatandaşlarının sağlık, emniyet, güvenlik ve ekonomik refahı ile hükümetlerin etkin işleyişini sağlayacak şekilde belirlemiştir. Japonya’da tüm altyapıların bilgi işlem teknolojilerine bağlı olması nedeniyle telekomünikasyon sistemlerine öncelik verilmiştir.

Diğer taraftan kritik altyapı ve tesislerin korunmasına yönelik örgütsel yapı, planlama ve koordinasyon konularında da farklılıklar mevcuttur. ABD’de bu maksatla Yurt Güvenliği Teşkilatı (Department of Homeland Security -DHS) kurulmuştur. DHS tarafından bütün kritik altyapı ve tesislerin korunmasına yönelik “Ulusal Altyapı Koruma Planı” geliştirilmiştir. Bu plan baz alınarak sektörlerin kendi planlarını hazırlamaları hedeflenmiştir.

AB ise katmanlı yetki ve orantısallık ilkelerini esas alan bir yapılanmaya gitmiştir. Katmanlı yetki ilkesine göre, her üye ülke kritik altyapı ve tesislerinin korunmasından kendisi sorumlu olacak, AB tarafından belirlenmiş ve diğer üye ülkeleri etkileyebilecek altyapı ve tesislerin korunmasının ise AB tarafından güvence altına alınması esas alınacaktır. Orantısallık ilkesinde ise koruma için gerekli minimum tedbirlerin alınması, gereğinden fazla kaynak ve zaman ayrılmasını garanti altına alma amaçlanmıştır.

Japonya’da kritik bilgi altyapılarının korunması ile ilgili çalışmaların koordinasyonu ve politikaların belirlenmesi için Kabine Sekreterliği adı verilen bir üst yapı ve buna bağlı olarak özellikle bilgi işlem güvenliğini önceliklendiren bir yapılanmaya gidilmiştir.

Türkiye’de ise bu konu ağırlıklı olarak bilgi güvenliği kapsamında ele alınmış, siber saldırılara karşı bir strateji belirlenmeye çalışılarak, yapılanmaya gidilmiştir. Bu çalışmaların ilk kez Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan 2014-2023 Kritik Altyapıların Korunması Yol Haritası Belgesi’nde daha detaylı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu belgeye göre kritik altyapıların korunması sadece ulusal bir konu değil, uluslararası alanda da çalışılması gereken çoklu bir disiplindir.

Türkiye gibi büyük jeostratejik öneme sahip bir ülkede kritik altyapılardan birinin işlevsiz kalması durumunda yalnızca ülke içerisinde değil, Türkiye’ye bağımlı ülkelerde de kaosa yol açabilecek durumların ortaya çıkma riski vardır. Örneğin ülkemizden geçen petrol-doğal gaz boru hatlarına yönelik çevresel, fiziksel veya siber bir tehlike karşısında sadece ülkemiz değil, ülkemiz üzerinden enerji ithalatı yapan tüm ülkeler bu durumdan etkilenecektir.

5902 sayılı Afet ve Acil Durum Başkanlığı'nın Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'a atıfta bulunularak "afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanmasından, bu konularda politikaların üretilmesinden ve uygulanmasından AFAD'ın sorumlu kılındığı" açıklanmıştır³⁴.

Bu belgede, kritik altyapıların korunmasının teknolojik afetler başlığı altında ele alınacağı belirtilmektedir. Teknolojik afetler, doğal afetlerin tetiklemesi sonucu oluşabileceği gibi, insan kaynaklı bir kaza, terör veya sabotajdan da kaynaklanabilir. Bu nedenle kritik altyapıların korunmasının, hem güvenlik hem de afet ve acil durum yönetimini birleştiren bir durum olduğu ifade edilerek diğer ülkelere göre daha farklı bir anlayışın ortaya konulduğu görülmektedir. Belgede ortaya konulan öneriler ve uygulama planlarında da bu anlayışın hakim olduğu görülmektedir. Belgenin kapsamlı ve gelecek odaklı hazırlandığını söylemek mümkün olmakla birlikte uygulamanın ne ölçüde gerçekleştirildiği net olarak bilinmemektedir. Bilinen husus, diğer ülkeler gibi bu konuda kapsamlı bir yasanın henüz çıkarılmadığıdır.

Küresel çapta bir pandemiye dönüşen COVID-19 salgını, bu belgede yer alan fikir ve düşüncelerin hayata geçirilmesinin ne kadar önemli olduğunun bir kez daha altını çizmiştir. Bu salgının başlangıcından günümüze kadar 5902 sayılı yasa ile krizi yönetmesi gereken AFAD'ın geri planda kaldığı, Sağlık Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı'nın ön plana çıktığı görülmektedir. Elbette bu kurumlar da pandemi yönetimi sürecinde aktif olarak yer almalıdır. Burada dikkati çekmek istediğimiz husus, AFAD tarafından kapsamlı olarak hazırlanan bu doküman dikkate alınarak gerekli ön çalışmalar yapılmış olsa pandemi sürecinin daha etkin ve verimli yürütülebilecek oluşudur.

Diğer yandan COVID-19 salgınının afet kapsamında değerlendirilmesi gayet doğal olmakla birlikte bu salgını teknolojik bir afet olarak adlandırmanın uygun olmayacağı düşünülmektedir. Birçok farklı tanımı olmakla birlikte AFAD tarafından hazırlanan Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğünde afet; "Toplumsal tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay olarak" tanımlanmıştır³⁵. Afet çeşitleri arasında ise doğa kaynaklı olarak doğal afet (deprem, sel, çığ vb.), teknoloji veya insan kaynaklı olan, endüstriyel, maden, nükleer ve ulaşım kazaları,

³⁴ 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Başkanlığı'nın Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090617-1.htm>.

³⁵ AFAD (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.

kritik yapılara yönelik tehditler, siber tehlikeler, büyük yangınlar, terörizm (kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer tehditler) ile çevresel bozulmalar gibi fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplara yol açabilecek olaylar yer almaktadır.

Kritik kapsamda sayılabilecek tesislerimizde afet ve acil durum kapsamında ani gelişen olaylara yönelik tedbirlerin alınmasına ilişkin mevzuatın olduğu ve bu kapsamda eğitimlerin verildiği, tatbikatların yapıldığı görülmektedir. Hastane Afet ve Acil Durum Planları, İşyerlerine Yönelik Acil Durum Planları, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMPT) vb. uygulamalar, bu kapsamda yürütülen çalışmalara örnektir. Ülkemizin öncelikli afetleri arasında yer alan deprem, sel ve yangına, planlarda da öncelik verildiği görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu planlar ve bunlara ilişkin mevzuat, kritik altyapı ve tesislerin korunması kapsamında özellikle AFAD tarafından hazırlanan belgeye cevap verememektedir. Belge kapsamında bilhassa salgın süreci de iyi değerlendirilerek eylem planlarının gerçekleştirilmesine öncelik ve ağırlık verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Kritik altyapı ve tesisler arasında hemen her ülkede sayılan su ve su tesisleri, gıda (üretimi, tüketiciye ulaştırılması, gıda güvenliği), sağlık, kültürel ve tarihi binalar vb. korunmasına yönelik çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

Bir devletin her alanda istenilen düzeyde varlığını devam ettirebilmesi, kendisini oluşturan unsurların gücüyle doğrudan ilgilidir. Bir devletin veya topluluğun elinde bulunan maddi ve manevi güç unsurlarının toplamı milli güç unsurları olarak adlandırılmaktadır. Bugüne kadar milli güç unsurları arasında yer verilmeyen sağlık alanına artık milli güç unsurları arasında yer vermenin gerekli olduğu açıktır. Yaşanan salgın ve bu salgın ile mücadele yöntemleri, sağlık sisteminin kapsamı ve yeterliliği, toplumun tedbirlere uyum konusundaki duyarlılığı, sağlık ekipman ve malzemelerinin yeterliliği, krizin yönetim şekli ülkeler arasında fark yaratan bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Salgında en çok can kaybı yaşayan ülkelerin aynı zamanda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyesi olması, güç kapasitesinin değiştiği yönü göstermesi açısından önem taşımaktadır. Askeri, ekonomik siyasi, teknolojik kapasiteleri başta olmak dünyanın çeşitli değerlendirmelerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin sağlık kapasiteleri açısından nasıl zor durumlara düştükleri açık bir biçimde görülmektedir. Ülkeler bundan sonra sağlık kapasiteleri, kriz yönetim becerileri ve tedarik zincirlerinin etkinliği vb. faktörler açısından da değerlendirilecektir.

Kritik altyapı ve tesisler arasında, sağlık ile ilgili tesis ve sistemlerin korunması hemen her ülkede yer almaktadır. Bu kapasitenin geliştirilmesi dahil, başta siber saldırılar olmak üzere verilerin, kişisel bilgilerin yanı sıra laboratuvarların ve hastanelerin her türlü saldırılara karşı korunması planlarının geliştirilmesi gereklidir. Günümüz dünyasında devletler, sağlık sistemlerinin etkili ve işler olmasını bir yumuşak güç unsuru ve diplomasinin etkili bir enstrümanı olarak kullanmaya başlamışlardır.

Kritik altyapı ve tesislerin korunması bağlamında bir diğer husus, yeraltı ve yerüstü temiz su kaynaklarının, su iletim ve depolama sistemleri ile su endüstrilerinin korunmasının önceliğidir.

Dünya Doğal Kaynaklar Enstitüsü (WRI)'nın su kıtlığı riski olan ülkeleri açıkladığı raporunda, en fazla kıtlık riski bulunan 17 ülkeden 12'sinin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yer aldığı belirtilmektedir. Katar, İsrail, Lübnan, İran ve Ürdün ilk beş sırayı paylaşırken Türkiye, 164 ülke arasında 32'nci sırada yer almıştır. Tatlı su kaynaklarının hızlı bir biçimde tüketildiğini açıklayan raporda, su kıtlığı açısından ilk sırada yer alan 17 ülkenin tatlı su kaynaklarının %80'inin tüketildiği belirtilmektedir. Dünya Bankası ise iklim kökenli su kıtlığı nedeniyle söz konusu bölgelerde GSMH'da 2050'ye kadar %6 ila %14'ü oranında bir ekonomik kayıp yaşanacağını öngörmektedir³⁶.

20. yüzyılda dünya nüfusunun üç kat artmasına kıyasla su tüketimi de altı kat artmıştır. Bu durum esasen küresel boyutta bir sorunun sonucudur. Yeryüzündeki su kaynakları zamansal ve mekânsal olarak eşit halde dağıtılmadığı için örneğin Amazon Nehri'nden bir dakikada Atlas Okyanusu'na akan su miktarı, New York şehrinin üç yıllık su tüketimine eşittir. Gelecek 20-25 yıl içinde su paylaşım mücadelesinin şiddetlenerek çatışmaları tetikleyebileceğine yönelik öngörüler de bulunmaktadır. Halihazırda sınırlı olan su kaynaklarının bir kısmı endüstrileşme ve hızlı şehirleşme sonucu hızla ve bilinçsiz bir şekilde tüketilirken bir kısmı da kirletilerek kullanılamaz ve çevreye zarar verir hale gelmiştir. Sonuç itibarı ile dünyada 1 milyarı aşkın kişi temiz içme suyundan mahrum iken, 2 milyarı aşkın kişi de sağlık ve temizlik için gerekli olan suya sahip değildir³⁷.

Su kaynaklarının son yıllarda kritik altyapı arasında yer almasının en önemli sebeplerinden biri, akademik çevreler, düşünce kuruluşları ve STK'ların hazırladıkları raporlarda yer alan öngörülerde, 21. yüzyılda su kökenli çatışmaların çıkacağı; su kıtlığının yol açacağı anlaşmazlıkların küresel istikrar ve barışı tehdit edeceği minvalindeki görüşlerin yer almasıdır. Bilhassa 1950 öncesinde sınır aşan sulara ilişkin sorunlara daha yakından bakıldığında suyun hakça, eşit ve ihtiyaçlara göre paylaşımı da genel kabul görmüş olmakla birlikte, ülkelerin ekonomik ve politik güçlerine bağlı olarak farklı kabullere de rastlanmaktadır³⁸.

Türkiye örneğine bakıldığında Fırat ve Dicle nehirleri ile ilgili su sorununun öne çıktığı söylenebilir. Söz konusu su sorunu paydaş ülkeler arasında 1960'larda görüşülmeye başlanmış ancak 1980'den sonra çözülemeyen bir sorun haline gelmiştir. Türkiye sınırlarını aşan Fırat nehrine yönelik su sorununun temel nedenleri arasında barajlar, hidroelektrik santralleri ve tarımsal üretim amacıyla artırılan sulama projelerini sayabiliriz. Sorunun başlangıç tarihi ise 1964

³⁶<https://www.wri.org/blog/2019/08/17-countries-home-one-quarter-world-population-face-extremely-high-water-stress>.

³⁷http://www.mfa.gov.tr/dunyanin-hizla-artan-su-ihtiyacina-cozum-arayislari_-dunya-ucuncu-su-forumu-ve-bakanlar-konferansi.tr.mfa.

³⁸ Aydoğdu M. H.; Yenigün K. (2006). "Sınır Aşan Sulara Su Politikalarının Değerlendirilmesi ve Türkiye'de Durum; GAP Bölgesi Örnekleme". *GAP V. Mühendislik Kongresi*. Şanlıurfa. Bildiriler Kitabı. 1150-1160.

yılında Keban ve Karakaya barajlarının yapıldığı dönemdir. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile ülkeler arasındaki gerginlik iyice tırmanmıştır. 1957- 58 ve 1998 yıllarında neredeyse savaşın eşine gelen Türkiye'nin, Keban Barajı'nın inşa sürecinde Dünya Bankası'ndan istediği maddi destek talebi de Suriye ve Irak ile uzlaşının şart koşulması nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Türkiye'nin baraj projeleri nedeniyle Suriye ve Irak, su arzının yetersizliği ve suyun kirlendiği iddiası ile konuyu uluslararası boyuta taşımış ve Türkiye'nin aleyhinde karar alınmasına neden olmuşlardır³⁹.

Küresel çaptaki örneklerle bakıldığında ise farklı öngörü ve senaryolar görmekteyiz. 2012 yılında yapılan bir araştırma kapsamında yer verilen ve “su baronları” olarak adlandırılan Wall Street Bankaları ve önde gelen şirketlerin, dünyanın farklı bölgelerinde satın aldıkları su miktarı bir hayli dikkat çekicidir. Bu noktada sudan kasıt, su hakları (yeraltı suları, akiferleri ve nehirleri kullanma hakkı), üzerinde veya altında su kütleleri olan arazi (göller, göletler ve yüzeydeki doğal sular veya altındaki yeraltı suyu), tuzdan arındırma projeleri, su arıtma ve arıtma teknolojileri (örn. tuzdan arındırma, arıtma kimyasalları ve ekipmanları), sulama ve sondaj teknolojileri, su ve sanitasyon hizmetleri, su altyapısı bakım ve inşaatı (borulardan ve dağıtımdan konut arıtma tesislerinin tüm ölçeklerine kadar), ticari, endüstriyel ve belediye kullanımları), su mühendisliği hizmetleri (örneğin, suyla ilgili tesislerin tasarımı ve inşasında yer alanlar) ve perakende su sektörü (şişelenmiş suyun üretimi, işletimi ve satışıyla ilgili olanlar; su otomatları, şişelenmiş su aboneliği ve dağıtım hizmetleri, su kamyonları ve su tankerleri) gibi çok geniş bir yelpazeyi içeren bir doğal kaynak kullanım hakkıdır. Goldman Sachs, JP Morgan Chase, Citigroup, Deutsche Bank, Credit Suisse Bank, Barclays Bank Allianz, HSBC gibi mega bankalar, binlerce dönüm alandaki yeraltı suyu kaynakları, göller ve su kullanım haklarının yanı sıra küresel çapta su mühendisliği ve teknoloji şirketlerini satın almaktadır. Bu haliyle küresel su sektörü, iç içe geçmiş global bir sermaye kullanmaktadır⁴⁰.

Diğer yandan ABD’de önde gelen işadamlarının kişisel olarak satın aldıkları su kullanım hakları da oldukça dikkat çekicidir. Örneğin T. Boone Pickens, ABD’deki herhangi bir bireyin su kullanım hakkından çok daha fazlasını satın almıştır. Pickens, 200.000 hektarlık bir arazide yağmur suyu depolama hakkını satın almışken (yaklaşık 65 milyon galon), sıradan bir vatandaşın sahip olduğu arazide yağmur suyu depolama miktarı 170 hektarı geçemez. Bu nedenle DOW Şirketi’nin CEO’su Liveris, suyun, 21. yüzyılın petrolü olduğunu belirtmiştir⁴¹.

Su söz konusu olduğunda farklı kurumlar ulusal sınırları aşarak bir araya gelmekte ve ortaklık kurarak, su sektöründen pay almaktadırlar. Buna devletlerin altyapıları ve şişelenmiş su sektörleri

³⁹ Dursun, A. (2006). Kutsal Topraklar ve Paylaşılmayan Sular: Fırat ve Dicle, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay.

⁴⁰ <https://www.globalresearch.ca/the-new-water-barons-wall-street-mega-banks-are-buying-up-the-worlds-water/5383274>.

⁴¹ Andrew Liveris, The Economist Magazine, August 21, 2008.

dahildir. Günümüzde JP Morgan Chase Bankası, dünya çapında su ve su altyapısı satın almaya devam etmektedir. JP Morgan'ın analistlerine göre su altyapısına 10 yılda harcanacak para yaklaşık 22 trilyon doları bulacaktır⁴².

2005 ve 2006 yıllarında iki ABD Başkanı çıkaran Bush ailesi de devasa araziler satın almaktadır. Toplamı 298 bin 840 hektarı bulan araziler, Bolivya, Brezilya ve Paraguay sınırlarındadır ve Arjantin'den de geçmektedir. Bu arazi, 40 bin kilometrekare küp hacmi ile sadece Güney Amerika'nın değil, dünyanın en geniş yeraltı su kaynakları/deposu olarak bilinmektedir⁴³. Ulusal ve yerel yönetimlerin kaynak yetersizliğini iyi değerlendiren bu şirketlerin çok iyi takip edilmesi ve ulusal /uluslararası bazda sadece sözde değil uygulamaya geçen eylemlerin gerçekleştirilmesi; bu tür tesis ve kaynakların kritik altyapı ve tesis kapsamına sokularak, bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmesinin önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu nedenle su yüzünden çıkması muhtemel krizlerin yönetimi ve çatışmaların önlenmesine yönelik mekanizmalar üzerinde çalışmalara hız verilmelidir.

Bu bağlamda düzenlenen etkinlikler arasında en kapsamlısı Kyoto'da yapılan Dünya Üçüncü Su Forumu ve Bakanlar Konferansı'dır. 333 oturumda, 1500'ün üzerinde sunum yapılan forumda, Türkiye de oturumlardan altısını doğrudan üstlenmiştir. Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerle batılı ülkeler arasında su konularındaki yaklaşım ve çıkar farklılıkları da dikkat çekmiştir. Gelişmiş ülkeler, genel konumları itibarı ile bol yağış alan bölgelerde yer alan, su zengini ülkelerdir. Nüfusun yavaş arttığı bu ülkeler, baraj ve sulama sistemleri de dahil olmak üzere suya yönelik kalkınma projelerini 1960'lı ve 70'li yıllarda büyük ölçüde tamamlamışlardır. Gıda güvenliği, yoksullukla mücadele gibi sorunlar görülmediği gibi çevre bilinci de gelişmiş düzeydedir. Dolayısıyla bu ülkeler gerek oturum gerek müzakereler esnasında çevrenin ve ekosistemlerin korunması, suyun daha etkin kullanımı, iyi yönetim ve yolsuzlukların ortadan kaldırılmasına vurgu yapmışlardır.

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkeler ise sürdürülebilir kalkınmada suyun itici güç olduğunu; gıda, tarım ve ucuz hidroenerji üretimi açısından hayati önemi olduğunu savunarak, suyla ilgili hayati meseleler dururken gelişmiş ülkelerin çevre ve ekosistem korunmasını önceliklendiren yaklaşımını eleştirmiştir. Alınacak tedbirlerle büyük barajların çevresel etkilerinin asgariye düşürülebileceğini ileri süren gelişmekte olan ülkeler, hiçbir alternatif sunmadan barajlara karşı çıkan kesimleri, yolsuzlukla mücadele ve kalkınma konularında duyarsız kalmakla suçlamışlardır⁴⁴.

⁴² <https://www.ecosystemmarketplace.com/articles/where-will-jpmorgan-chase-put-its-200-billion-green-dollars/>.

⁴³ <https://www.globalresearch.ca/the-new-water-barons-wall-street-mega-banks-are-buying-up-the-worlds-water/5383274>.

⁴⁴ http://www.mfa.gov.tr/dunyanin-hizla-artan-su-ihtiyacina-cozum-arayislari_-dunya-ucuncu-su-forumu-ve-bakanlar-konferansi.tr.mfa.

Su ile bireylerin, toplulukların, ulusların ve bir bütün olarak küresel topluluğun güvenliği arasında karmaşık ilişkiler vardır. Suyun günlük yaşamdaki ve ekonomik faaliyetlerdeki hayati rolü, güvenli ve istikrarlı bir dünyanın önemini vurgulamaktadır. Su kaynakları ve su hizmetlerinin sağlanması, siyasi kararlar almayı içerir ve çatışma türlerinin şiddet, terörizm veya savaşa dönüşme potansiyeli de vardır.

Gleick, yaptığı araştırmada tarih boyunca su çatışmalarını, çatışma ve aktörlere göre sınıflandıran bir zaman çizelgesi sunmaktadır⁴⁵:

Devlet ve devlet dışı taraflar su kaynakları veya su kaynaklarına erişim konusunda savaşırlar

- Kontrol anlaşmazlığı.

Ülkeler, askeri operasyonlar esnasında su kaynaklarını veya su sistemlerini silah olarak kullanırlar

- Askeri bir unsur.

Devlet ve devlet dışı taraflar, siyasi amaçlar için su kaynaklarını veya su sistemlerini kullanırlar

- Politik bir unsur.

Taraf olmayan devletler, su kaynaklarını veya su sistemlerini şiddet veya baskı için bir hedef veya araç olarak kullanırlar

– Terörizm.

Ülkeler, su sistemlerini askeri operasyonlarda bir hedef olarak kullanırlar

– Askeri hedef.

Devlet ve devlet dışı taraflar, ekonomik kalkınma bağlamında su kaynakları veya su sistemleriyle ilgili anlaşmazlık yaşarlar

– Kalkınma anlaşmazlığı.

Askeri operasyonlar ve/veya terör eylemleri, güvenlik uzmanları ve su kaynakları ile su sistemlerini yönetmekten sorumlu görevliler için bilhassa önemlidir. Su altyapısına yönelik askeri ve terörist eylem potansiyeli hakkındaki endişeler yeni değildir. Örneğin, 1941'de Federal Soruşturma Bürosu Müdürü Hoover, su temin tesislerinin yabancı ajanlar için savunmasız bir saldırı noktası sunduğunu ifade etmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ulusal güvenlik çıkarlarına verilen önem açısından ülkenin kritik altyapısına duyulan endişeyi artırmıştır.

⁴⁵Gleick, Peter. "Water Conflict Chronology (September 2000 Version)." Pacific Institute: <<http://www.worldwater.org/conflict.htm>>.

Dünya tarihi, birçok su kaynağının askeri çatışmalarda stratejik olarak kullanıldığına dair örnekler içermektedir:

-İmparator Neron, antik Roma'da düşmanlarının kuyularını zehirlemek için siyanür içeren taflan suyunu kullanmıştır.

-Leonardo da Vinci ve Machiavelli, Pisa ile Floransa arasındaki çatışma sırasında Arno Nehri'ni Pisa'dan saptırmayı planlamıştır (1503).

-Chiang Kai-shek, Çin'in Sarı Nehri'nin Huayuankou bölümünde, Japon ordusunun tehdidi altındaki bölgelerde su baskınına neden olmak için sel kontrol kırışlarının imha edilmesini emretmiştir (1938).

-Alman ordusu, Liri Nehri'nin akıntı yönünde ilerleyen İngiliz kuvvetlerini yok etmek için Isoletta Barajı'nda biriken suyu serbest bırakmıştır. Daha sonra Amerikan ordusu tarafından işgal --

-Amerika Birleşik Devletleri, Kuzey Vietnam'da sulama sistemlerini bombalamış; 661 su kanalı ya hasar görmüş ya da yok edilmiştir (1960'lar).

-İsrail, Ürdün'ün Yarmouk Nehri'ni saptırdığına dair şüpheleri nedeniyle yeni inşa edilen Doğu Ghor Kanalı'nı yok etmek amacıyla iki baskın düzenlemiştir (1969).

-Irak, Fırat Nehri'nin Irak'a akışını azalttığını iddia ederek Suriye'nin El-Thawra barajını bombalamakla tehdit etmiştir (1974).

-NATO, Belgrad ve Yugoslavya'daki su kaynaklarını kapatarak, navigasyonu bozmak için Tuna Nehri üzerindeki köprüleri bombalamıştır (1999)46.

Yukarıdaki örneklerden de açık bir biçimde görülebileceği üzere su kaynakları ve su sistemleri ulus devletler ve orduları tarafından bir savaş nedeni olarak kabul edilmektedir. Su kaynaklarının ve su sistemlerinin güvenliği, her ülkenin çıkarları için hayati öneme sahiptir. Bu ulusal güvenlik perspektifi, devlet dışı aktörler terörist eylemler gerçekleştirdikçe önem kazanır.

Günümüz dünyasında teröristler, siyasi hedeflerine ulaşmak için uç noktada eylemlerde bulunmaktadır. Terörist tipteki grupların sayısı artarken, yöntemleri de gün geçtikçe aşırılaşmaktadır. Çevresel terörizm, kamu veya özel mülkiyeti yok etmek ve vatandaşları menfaatlerinden mahrum etmek için çevresel kaynaklara karşı yasadışı güç kullanılması anlamına gelir. Bu tip terörizm; binalar, yollar ve araçlar gibi daha geleneksel insan yapımı hedeflerin aksine

⁴⁶ Security and Water: <http://www.waterencyclopedia.com/Re-St/Security-and-Water.html>.

yıkım veya değişim için doğal kaynakları hedefler. Her türlü terörizmde olduğu gibi, çevresel terörizmin altında yatan amaçlardan biri de hedef kitleye psikolojik travma uygulamaktır⁴⁷.

Su kaynakları ve su sistemleri çeşitli nedenlerden dolayı terörist saldırılara karşı savunmasız olarak görülmektedir. İlk olarak, günlük yaşam ve ekonomik faaliyet için hayati önem taşırlar. Dolayısıyla, aksama veya değişme durumunda, eylemin toplum üzerinde büyük bir etkisi olur ve sonuç itibarı ile toplumda büyük bir yankı uyandıracaktır. İkincisi, askeri tarihte önemli bir rol oynamıştır ve teröristler genellikle stratejilerini askeri tip operasyonlardan modellemişlerdir. Üçüncüsü, su kaynakları ve su sistemleri genel olarak halkın erişimine açıktır. Bu durum özellikle dağıtım sistemleri ve rezervuarlar için geçerlidir. Birçok büyük baraj bile turistik yer kapsamındadır. Bu nedenlerle, su kaynakları ve su sistemleri terörist eylemlerin hem aracı hem de hedefi olarak görülebilir⁴⁸.

Su kaynakları ve su sistemleri, savaş dönemlerinde olduğu gibi terörist saldırıların da temel hedefleri arasında yer alır. Su kaynakları, terörist eylemler açısından yıkım veya uzlaşma için temel bir altyapı hedefidir. Örneğin, teröristler belirli bir bölgeyi sular altında tutmak için bir barajı havaya uçurmaya çalışabilirler. Böyle bir hareketin psikolojik etkisi çok büyük olacaktır. Ancak, büyük bir barajı havaya uçurmak, titiz bir planlama ve çok büyük bir çaba da gerektirecektir. Su kaynaklarını ve su sistemlerini hedef olarak kullanmak, suyun kullanılabilirliğini ve dağıtımını engelleyebilir. Bu durum, günümüz dünyasında önemli bir tehdittir. Örneğin, 1999 yılında Güney Afrika'daki Pretoria'daki mühendisler, bir su deposunda barajın zarar görmesine yetecek büyüklükte bir ev yapımı bomba keşfetmişlerdir. Bombanın infilak etmemiş olması büyük şanstır⁴⁹.

Potansiyel riskler göz önüne alındığında, bu tür olaylar karşısında genel korkular mevcuttur. Bu korku, 2000 yılında Kaliforniya'da düzenlenen bir afete hazırlık tatbikatında neredeyse tüm eyalette kitlesel bir paniğe yol açmıştır. Tatbikat, California'nın merkezindeki Nacimiento Baraj Gölü'nün tahrip edilmesini simüle etmiş ve meydana gelen kitlesel paniğin ortadan kaldırılması için kitle iletişim araçlarının kullanılması gerekmiştir⁵⁰.

Su aynı zamanda bir terör unsuru veya silahı olarak da kullanılabilir. Sıvı olduğu için ekosistem, su sistemi, insan ve hayvan popülasyonlarına zarar verici maddeleri taşımak için bir dağıtım aracı olarak kolaylıkla kullanılabilir. Mikrobiyolojik ajanlar (biyoterörizm) veya toksik kimyasallar

⁴⁷ Chalecki, E. (2001). A New Vigilance: Identifying and Reducing the Risks of Environmental Terrorism. A Report of the Pacific Institute for Studies in Development, Environment, and Security, Oakland, California.

⁴⁸ Grigg, N. S. (2002). *Surviving Disasters in Water Utilities: Learning from Experience*. Denver, CO: American Water Works Association.

Read more: <http://www.waterencyclopedia.com/Re-St/Security-and-Water.html#ixzz6LhiAi3Kn>

⁴⁹ Water Conflict Chronology: <http://www.worldwater.org/conflict/list/>.

⁵⁰ Gleick, P.H. (2006). "Water and Terrorism", *Water Policy*, 8, ss.481-503.

yıkıcı ajanlar olarak kullanılabilirler. Örneğin teröristler, kimyasal veya biyolojik olarak konsantre bir suda çözünen kirletici maddeyi bir giriş borusunun yanına bırakabilir. En iyi senaryoda, kirletici su arıtma tesisine girerken tespit edilir. Kirletici nötralize edilirken tesis kapatılacak ve bölgeye içme suyu servisi geçici olarak kesintiye uğrayacaktır. En kötü senaryoda, kirletici tespit edilmez; su kullanıcılarının sağlığını etkiler ve potansiyel olarak önemli sağlık sorunları ve ekonomik zararlara neden olur. Nehirler ve su kaynağı rezervuarları bu tür kirlenme saldırılarına karşı özellikle savunmasızdır.

Aerosol kontaminasyonu ile saldırı en ciddi terör tehdidi olarak görülse de su kaynaklı kontaminasyon olasılığı giderek daha fazla korkuya yol açmaktadır. Hastalık kontrol merkezlerine göre yüksek “Kategori A” biyolojik ajanlar şunlardır: çiçek hastalığı, şarbon, botulinum toksini, tularemi ve hemorajik ateş virüsleri. Belirli koşullar altında, bu biyolojik ajanlar ve toksik kimyasallar, kitle imha silahları olarak düşünülebilir⁵¹.

Yukarıda yer verilen bilgiler ışığında bir kritik altyapı unsuru olarak su kaynaklarına yönelik gelecekteki saldırı tehdidi gerçek olmakla birlikte bu saldırılara müdahale amacıyla hazırlanan planların yetersiz oldukları görülmektedir. Gelişmiş su sistemlerinin karmaşık yapısı göz önünde bulundurulduğunda, insan sağlığına yönelik gerçek risklerin sonuçları belirsizdir. Biyolojik ve kimyasal kirleticileri tanımlamak ve diğer hedeflerin çekiciliğini ve zarar görebilirliğini ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli koruma önlemleri alınmıştır. Bu koruma önlemleri, açık risk değerlendirmelerinin yüksek olduğu, bilhassa kritik altyapının maruz kaldığı veya ivedilikle takibin, etkin bir müdahale için zaman sağlayabildiği alanlarda güçlendirilmelidir. Hassas su sistemlerinin, gelişmiş fiziksel bariyerler, daha kapsamlı ve gerçek zamanlı kimyasal ve biyolojik izleme ve tedavi, her düzeyde akıllı ve entegre müdahale stratejilerinin geliştirilmesini içeren bir kombinasyonla korunması büyük öneme sahiptir. Su sistemlerine yönelik terörist tehditlere karşı en iyi savunma; su yönetiminde halkın güvenini sağlamak, hızlı ve etkili bir kalite takip sistemini kurmak ve şeffaf bir bilgi paylaşımı sürecine sahip olmaktır.

UÇAN GERGEDAN F 35 GÜÇLÜDÜR, ANCAK TB2-AKINCI KARTALLARI KADAR ÇEVİK DEĞİLDİR.

Dr. Tuncer Dabanlı-Stratejist

Ege ve Doğu Akdeniz'de Türk-Yunan Muhtemel Savaşında F 35 ve Bayraktar SİHA'lar Mukayese Analizi

⁵¹ Bioterrorism Agents / Diseases: <https://emergency.cdc.gov/agent/agentlist-category.asp>.

(Yunanistan'ın, ABD silahlarına ve ABD F 35'lerine güvenerek, Türkiye'ye Karşı Güvenlik Stratejisini Oluşturması Gerçekçi mi?)

Türk Tarihinin ilerde "Türkiye'nin Küresel Düzeninin Birincil Oluşturucu Unsuru" gibi başlıklarla yazacağı, Türk Savunma Sanayinin öncü "paradigma değiştiricisi" TB2 Bayraktar İHA VE SİHA'larıyla ilgili küresel siyaset adına tespiti, ABD'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde Liberalizm Düzeninin insanlığın gelebileceği en başarılı siyasal düzen olduğunu ve böylece artık "Tarihin Sonu" nun geldiğini iddia eden Francis Fukuyama yapmıştı.

Fukuyama'nın bakış açısı siyasi eksenli olsada, Türkiye'nin diğer ülkelerden daha üstün teknolojik özellikleriyle ürettiği dron teknolojisiyle, "kendi yerli insansız hava araçlarını geliştirdi ve onları Libya, Suriye, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki Dağlık Karabağ savaşında ve kendi sınırları içinde PKK ile mücadelede yıkıcı etkiler için kullandı. Bu süreçte, Rusya, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri'nden daha fazla sonuç şekillendirme becerisine sahip büyük bir bölgesel güç haline geldi." (1) ifadesiyle adeta, "Tarihin Sonu" tezi yerine, Tarihin Yeni Tarzda Başlangıcı tespitini yapıyordu. Tarihin Yeni Bir Tarzda, Başlangıcı Tarihin Yeni Tarz Başlangıcı diyorum, çünkü Türk Güvenlik Düşüncesinin dayandığı temeller, Tarihin Sonu'nun dünya var oldukça gelmeyeceği anlayışına dayanır.

Bu kapsamda, Türk Tarih okuması; ABD Başkanı Bush'un, İncil'in genel adalet ilkelerine ters, fakat Evanjelistler tarafından türetilmiş yorumla beklediği "Armagedon Savaşı" gibi mitlerden ziyade, gerçekçi manevi ilkelere dayandığından, Kıyamet zamanının Kuran'a göre "insanlar tarafından asla bilinemeyeceği" ayetini bilinçaltı olarak dikkate alarak, sürekli biçimde dünyada PAX-Barış eksenli Siyasi Düzen kurma idealindedir. 2

Özellikle, günümüzde dahi, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Hırvatistan, Bulgaristan ve hatta ezeli rakip Slavların Balkan temsilcisi Sırbistan, Afrika ülkeleri ve Orta Asya ile Venezüella gibi ülkelerle yürütülen barış eksenli ve sömürüye dayanmayan ilişkiler; Türk Güvenlik Düşüncesinin tarihsel izlerini taşımaktadır. Günümüzde de, Ukrayna tahıl koridorundan yükleriyle geçen gemilerin, mazlum ülkelere gitmesi için "tahıl dağıtımını ülke bazında yapalım" önerisini Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dile getirdiği, Afrika, Orta Asya, Güney Amerika ve Asya ülkelerinde sömürü düzeni yerine, eşitlikçi kazanımı esas alan "kazan-kazan" politikasıyla hareket eden Adaletli Türk Düzeni çabaları için gayret eden bir Türkiye'nin; Tarihin Yeni Bir Tarzda Başlangıç yaptığının siyasi tarafı olarak değerlendirilmelidir.

Teknolojik yönden ise Türkiye; Teknoloji tarihinde "sadece batıcı düşünceye sahip olanların bilimsel alanda yenilikler yapabileceği ve Müslüman-Türk toplumlarının bilim-teknoloji üretemeyeceği" öğretileriyle zihinleri hacklenmiş yaklaşımları alt-üst edercesine, batı ülkelerinin 50-60 yıl birikimle gerçekleştirdiği savunma sanayi teknolojilerini, 15 yıl gibi süreyle geliştirmekle kalmayıp, teknolojik boyutta da Tarihin Yeni Bir Tarzda Başlangıcı'nı gerçekleştirmiştir. Askeri Savaş stratejileri ve harekat alanı paradigmaları perspektifinde ise;

İngiltere Savunma Bakanı Wallace'ın 2020 yılında İngiltere Hava ve Uzay Sempozyumunda, TB2 Bayraktar'ın başarılı kullanımına yönelik olarak "TB2 SİHA'larını kullanan Türkiye'nin Libya'da Hafter liderliğindeki Cufra Hava Üssüne saldırıda, 2 uçak ve komuta merkezini yok ettiğini, Suriye'de ise elektronik harp yeteneklerini de kullanarak, "cephe hatları, tedarik ve lojistik hatlarında keşif, hareket yönlendirme operasyonlarını başarıyla yaparak; 3 bin asker, 151 tank, 8 helikopter, 3 İHA, 3 savaş uçağı, 8 hava savunma sistemi ve bir karargahı imha etti. İddiaların yarısı bile doğru olsa, oyunun kurallarını değiştirdi" ifadesi, (2) askeri teknoloji alanındaki Tarihin Yeni Bir Tarzda Başladığını anlatıyordu.

Sonraki zamanlarda Azerbaycan'da; Karabağ'ın Ermeni işgalinden kurtulması sırasında 44 gün boyunca süren savaşta Bayraktar başta olmak üzere, Türk SİHA'larının Rus teknolojisiyle üretilmiş onlarca S-300, Pantsir hava savunma sistemleri, tank, zırhlı araç, çok namlulu roketatarı imha etmesi ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgale başladığı 2022 yılında, Rus askeri teknolojilerinin TB2 tarafından benzer biçimde etkisiz hale getirilmesi, artık kara-deniz-hava hareket alanının saldırı ve operasyon tarzının değiştiğini 3 ya da İngiltere Savunma Bakanı Wallace'ın tanımladığı "oyunun kurallarının değiştiği" açıklamasını perçinleyen örnekler oldu.

Bayraktar İHA ve SİHA'ların başarısı; Savaş Teknolojilerinde, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi" kitabında Alan Palmer'in belirttiği, "İnebahtı Savaşından sonra bir yıl içinde 80 civarında gemi inşa etme teknolojik yeteneğine sahip olan" (3) ve Osmanlı Askeri Tarihi uzmanı George Washington Üniversitesi hocası Prof. Gabor Agoston'un " Osmanlı'da Ateşli Silahlar" kitabında belirttiği, "Kanuni döneminde Osmanlı'nın sadece Avlonya (Hırvatistan)'da dökülen çelik top sayısı bile İngiltere'nin bütün toplarını döken Sussex dökümhanesinin ürettiği toptan fazlaydı" (4) dönemlerinden beri Türk Savaş Teknolojilerinin 500 yıllık gerilemesinin sona erdiğinin ispatı anlamına da geliyordu. (Nuri Demirağ gibi çalışmalar üretim olarak engellendiği ve savaşta denenecek duruma gelmediği için dikkate alınmamıştır.)

Savaş Teknolojisinde Türkler, Tarihi Hangi Biçimlerde Yeniden Başlattı? ABD ve Sovyetler Birliği'nin, Nazi Almanyası'nı devreden çıkarması, ABD'nin Japonya'da nükleer güç kullanması, sonrasında nükleer başlık taşıyan füzeler, tanklar, toplar, kıtalararası saldırı teknolojileri, uçak gemileri, savaş uçaklarındaki gelişmeler, denizaltılar, gemiler ve derken, 2010'lu yıllara kadar gittikçe artan maliyetle silahlanma sürüp gitti. Günümüzde ABD'nin tüm dünyada görev yapan askeri unsurları ve savunma harcamalarına ayırdığı kaynak yaklaşık bir trilyon dolar civarında. Stockholm Barış Enstitüsü'nün verilerine göre dünya ülkeleri silahlanmaya 2 trilyon dolar civarında para harcamaktadır. (5)

Ancak teknolojik olarak benzer nitelikli silah sistemleri, çok kısa zamanda birbirine üstünlük sağlamadığı gibi, savaşların yıllarca sürmesine, yıkımın artmasına, daha çok sivil insanın ölmesine, enerjinin pahalı olmasına, ekonomilerin sarsılmasına, işsizliğin artıp toplumların kaosa sürüklenmesine yol açıyor. İşte bu noktada, Türkiye'nin ürettiği teknolojiler, konvansiyonel

silahlardan çok ucuz olmalarının yanı sıra, Azerbaycan'da olduğu gibi savaşı bitirecek nitelikte, Libya, Suriye'de olduğu gibi ateşkese dönüştürecek biçimde, Ukrayna'da olduğu gibi az sayıda Bayraktarla yüzlerce tank, namlu atar, savunma sistemi ve zırhlı aracın imha edilmesini sağlayarak caydırıcı rol oynayacak nitelikte etkiler oluşturuyor. Yani savaşlar klasik silahların 4 kullanıldığı yerlerde uzayıp giderken, TB2 Bayraktar ateşkesin ve barışın kısa sürede gerçekleşmesini sağlıyor.

Ayrıca, TB2 Bayraktar, girmiş olduğu harekatta, Türk Elektronik Harp Teçhizatı Koral başta olmak üzere, destekleyici teknolojilerin de katkısıyla kısa sürede hedefler imha edilebiliyor. Klasik silahların kullanıldığı savaşlarda ise benzer hedefler sayı itibariyle uzun dönemde imha edilebilmektedir. Savaşma safhaları olarak da TB2'ler yeni yöntemler sağlamış durumunda. İkinci Dünya Savaşı'ndan, günümüzdeki Rusya-Ukrayna Savaşına kadar savaşın safları pek değişmemiştir. Taraflar önce hareket alanında hava üstünlüğünü alarak, satıh veya denizden yürüyecek harekate katılacak güçlerin ilerlemesini ve korunması mantığına dayanmaktaydı. Ancak Bayraktar TB2 ile birlikte karşı tarafın hava kuvvetleriyle mücadele edip, düşmanın hava savunmasına saldırıp, hareket alanında hava üstünlüğüne gerek duymadan, direk olarak aynı anda, düşmanın hava savunma sistemlerine, karargahlarına, radarlarına, tankına, toplarına, çok namlulu roketatarlarına ve gemilerine saldırma fırsatı doğdu. Çünkü, düşman radar ve elektromanyetik teknolojileri TB2 Bayraktarları Koral'ın desteğiyle göremiyor.

Bu durum gerçekten tarihin dönüm noktası olarak anılacak kadar, devrim niteliğinde bir gelişmedir. Savaşın dinamikleri, karşı teknoloji veya daha üstün teknoloji üretilinceye kadar kökünden değişmiştir. Stijn Mitzer, Joost Oliemans, Jakub Janovsky isimli savunma anlistleri yeni durumu şöyle açıklıyor; "Bayraktar TB2, en az üç ayrı çatışmada denendiği ve test edildiği için artık geri döndürülemez olan modern çatışmaların nasıl yapılacağı fikrini değiştirdi.

Nispeten hafif ve ucuz bir insansız hava aracının yalnızca kaçınmakla kalmayıp, modern karadan havaya füze (SAM) ve elektronik harp (EW) sistemlerini aktif olarak arayıp yok edebilmesi ve karşılığında çok az kayıp vermesi gerçeği, haklı olarak dünya çapında ilgi topladı. TB2'nin savaşa girmesinin sonucu, statükonun çarpıcı bir şekilde altüst olmasıydı ve birçok ülkeyi savunma ve savaş biçimi yaklaşımlarını yeniden düşünmeye zorladı. Bazı gözlemciler, güya teçhizatı eksik olan Ermeni ordusunu küçümseyerek TB2'nin olağanüstü etkinliğini küçümsemeye çalıştılar. Bununla birlikte, Suriye, Libya ve Dağlık Karabağ'daki geçmiş çatışmalar, Buk-M2, Tor gibi 5 sistemlerle başarılı bir şekilde mücadele eden modern ulusların toplayabileceği birçok entegre hava savunma sistemini (IADS) ; M2, S300PS ve Pantsir-S1, Avtobaza-M, Repellent-1 ve Groza-S gibi elektronik harp sistemleriyle birlikte kullanıldığında bile Bayraktar TB2 karşısında etkisiz kaldı. TB2'nin bu sistemler karşısındaki performansı, en gelişmiş ulusların hava kuvvetlerini bile işlev görme yeteneğinden tamamen mahrum etmek üzere tasarlanmış, modern savaş tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

Bayraktar TB2'nin rolü yalnızca bir avcı katili değil, nihayetinde savaş alanında tam bir hükümdar rolüydü. Herhangi bir yer hedefinin konumunu takip etme ve en yoğun hava savunma alanlarından birinde uçarken her hareketini takip etme yeteneğine sahip TB2, diğer varlıklar üstlerinde daireler çizerken, dost yer hedeflerini aynı zamanda düşmanı vurmaya yönlendirebilir. Roketsan tarafından sağlanan 230 mm TRLG230 güdümlü roket, TB2'ler tarafından belirlenen hedefleri rokete bir lazer güdüm kiti takarak düşmanı vuracak özelliktedir. Ayrıca bu etkileyici yetenek, TB2'nin kendi MAM-L ve MAM-C mühimmatları ile birlikte yetenekler kazandırıldığı takdirde, başka tür hedeflere de saldırmasını sağlar. (6)

F-35 Neden Uçan Gergedandır? Gergedan görünüşü itibariyle ürkütücü bir hayvandır. Tıpkı F-35'in görüntü ve taşıdığı teknik özellikler nedeniyle ürkütücü olması gibi. Ön tarafında bulunan bir veya iki boynuzu ile düşmana korku salar. Tıpkı, hasımlarına kullandığı elektronik harp ve silah sistemlerinin üstün nitelikli olması gibi. İri hantal görünümüne rağmen gergedanlar 45 km hızla koşabilir ve bu körlemesine koşu sırasında koca gövdesinden hiç beklenmeyen bir çeviklikle bir anda yönünü değiştirebilir. Tıpkı, 31.752 kg. (7 bin pound) ağırlığına rağmen, uçak gemisi gibi kısa pistlerden kalkabilmesi gibi.

Bazı ülkelerde gergedanların boynuzlarının doğaüstü güçler taşıdığına inanılır. Tıpkı Yunanistan gibi ülkelerin F-35 de doğaüstü güçler taşıdığına inanıp satın alma çabaları gibi. Gergedanların görmesi kısıtlı olsa da çok uzaktan koku alma ve işitme duyuları çok gelişmiştir. Elektronik özellikleri nedeniyle önceki uçak tiplerine göre çok uzak mesafelerden hissetmesi ve füze atması gibi. Ancak görmesinin normal olması yani elektronik harbe maruz kaldığında, F-35'in görme yeteneğinin kısıtlanma ihtimalinin olması gibi özelliklerle F-35 ve Gergedan birbirine benzetilebilir.

Peki bu Gergedan Neden Kartal Gibi Etkin Olamaz?

-Öncelikle tek bir F-35'in fiyatı 400 milyon doları geçtiği için çok masraflı bakım hizmetlerini de katarsak, sürdürülebilir maliyeti olmadığı için Kartal gibi kolay biçimde beslenemez.

-teknolojinin gelişmesine rağmen F-35 'in bakım-ikmal sistemi de dahil olmak üzere karmaşık elektronik sistemleri oldukça komplike sistemlerdir.

- ABD'de Senato'ya her yıl yayımlanması zorunlu olan ve en son 2021 yılı sonu yayımlanan F-35 uçağı yıllık "Harekata Yönelik Test ve Değerlendirme Raporu"na göre; bağımsız teknik analiz zorunluluğu kapsamında, John Hopkins Uygulamalı Fizik Laboratuvarı, Carnegie Mellon Üniversitesi Yazılım Mühendisliği Laboratuvarı ve George Tech Araştırma Entitüsü'nün 2021 yılında yaptığı analizlerden sonra, F-35 uçağında önemli eksiklikler tespit edilmiştir. Ayrıca, hareket alanı analiz timleri, elektronik sistem üzerinde 2021 yılında yaptıkları testlerde, silah, füzyon, haberleşme, navigasyon, siber güvenlik ve hedef-süreç sistemlerinde de önemli eksiklikler buldu. Tespitlere göre resmi olarak 847 adet proje eksiklik 10 maddesi vardır. Üstelik

bu eksikliklerin 6 adeti, birinci öncelik değerindeki sorunlar olarak tanımlanıyor. (10) Söz konusu raporun analizini yapan bağımsız gözlemciler göre; 20 yıldan fazla bir süredir ve yalnızca araştırma ve geliştirmeye harcanan yaklaşık 62,5 milyar dolara rağmen, program yetkilileri hala gerektiği kadar uçabilen veya savaşta performans gösterme yeteneğini gösterebilen bir uçak teslim edemediler. Önemli ayrıntıların çoğu yalnızca raporun halka açık olmayan sürümünde olmasına rağmen, herkese açık bulgular bile endişe verici durumdadır. Bunlar; F-35'in kullanılabilirlik oranları 2021'in çoğunda yeniden “düzenlendi” ve ardından yılın son aylarında oran tekrar düştü. Program liderleri, sorunlu Otonom Lojistik Bilgi Sistemini (ALIS) tamamlama çabalarından vazgeçti ve bunun yerine Operasyonel Veri Entegre Ağı (ODIN) adı verilen yeni bir ağ kurmaya karar verdi. Bakım sorunlarını öngörmek, parça ve onarım süreçlerini takip etmek için tasarlanan yeni sistem, ALIS'ten daha hızlı çalışır ve daha fazla konuşlandırılabilir, ancak zaten programın gerisindedir ve aynı siber güvenlik açıklarından bazılarına sahiptir.

F-35'in üst düzey yeteneklerini test etmek için aslına uygun ve tam olarak doğrulanmış ve doğrulanmış bir simülasyon olması amaçlanan Ortak Simülasyon Ortamı, şimdi programın dört yıldan fazla gerisinde. Simülasyonda planlanan 64 test tamamlanmadan tam üretim kararı verilemez. F-35 programının modernizasyon çabası, orijinal geliştirme sözleşmesi kapsamında olması gereken yeteneklerin teslimini tamamlama çabası, programın gerisinde kaldı ve çok sayıda çözülmemiş tasarım kusurunu azaltmak için çok az şey yapıldı.(11) Göreve/Harbe hazırlık oranları, olarak ABD Silahlı Kuvvetleri tarafından %65'lik bir kullanılabilirlik oranı hedefi belirlenmişken, filolar genelinde ancak ortalama %61'e ulaşılabildi. (Söz konusu harbe hazır uçak oranında, fabrika seviyesi bakımda olan uçaklar dahil edilmeyerek, direk savaşa girecek uçaklar dikkate alınır.) F-35'ten önceki F16 ve F 22 gibi uçaklarda harbe hazır uçak standardının %75-80 arası olduğunu göz önüne alırsak, Yunanistan'a arada sırada gelen ABD uçak gemilerinden uçan F-35 ler ile Yunanistan Hava Kuvvetlerine satın alınacağı belirtilen F-35 uçaklarının muhtemel bir Türk-Yunan Savaşında oynayabileceği rol çok kısıtlı olacaktır. Deniz Piyadeleri'nin kısa süreli pistten kalkış ve iniş yapan F-35B filosu ile Donanma'nın uçak 11 gemilerinde kullanılmak üzere tasarlanmış F-35C filosu ise daha gerilerde kalıyor. F-35B filosunun tam görev kabiliyeti oranı 2019 ile 2020 arasında daha da kötüleşti ve %23'ten %15'e düştü. F-35C filosu bu dönemde bir miktar gelişme gösterdi, ancak bu pek bir şey ifade etmiyor. Bu filonun harbe hazırlık oranı ise ancak %6,4'ten %6,8'e çıkabildi. (12)

-ABD'deki F 35 test ofisi, F-35 gibi çok amaçlı bir uçak için göreve uygun oranların yanında F-35'in performans metriği ile ilgili hususları gündeme bile getirmemektedir. Normalde, daha önceki uçakların yani, F 22- F16 gibi uçakların performans metriğini, caydırıcı bir güç göstergesi olarak açıklama geleneği olan yetkililerin, F-35 uçağı ile ilgili performans metriklerini kamuoyuna açıklamaması da, işlerin istendiği gibi gitmediğini göstermektedir. (13) Düşük görünürlüğe sahip F-35'ler'in Alman Hensoldt üretimi TwInvis radar sistemi tarafından 150 km boyunca takip edildiği iddia edilmektedir. Söz konusu yeni tip radar sistemi bu tespiti yapmış olabilir. Bu yeni tip radar

sisteminden kastedilen aslında Pasif Tespit sistemidir. Yani KarşıStealth teknolojilerinden bir tanesidir. Alman Pasif Radarının F-35 tespitine olanak sağlayan nedenlerden birisinin F-35 üzerinde bulunan ADS-B (GPS ile çalışan hassas pozisyon üreten hava sahası gözetleme alanındaki en son teknoloji ürünü) cihazının açık konumda olması ve yayın yapıyor olmasından kaynaklandığı ifade ediliyor. Bu doğru bir yaklaşımdır, çünkü pasif sistemler hava platformları üzerinden yapılan her türlü emisyonu pasif olarak dinleyerek hava araçlarının yerlerini tespit edebilmektedirler. Fakat, buna ilave olarak F-35 gibi platformlar üzerinden hiç bir emisyon yapılmasa bile bu Alman Pasif Radar tarafından F-35 uçağını tespit edilebileceğini değerlendirilmektedir. Söz konusu sistem gözetleme ve durumsal farkındalık sağlayan bir Pasif Radar'dır. Sistem RF enerjisinin yoğun olarak kullandığı bölgelere yerleştiriliyor ve hedeften yansıyıp gelecek herhangi bir enerjiye ihtiyaç duymuyor, sahada mevcut olan VHF analog ve dijital Radyo/TV vericilerinin yaydığı enerjileri kullanmaktadır. (14)

-Genel filo performansını etkileyen hususlar sadece F-35'in ne sıklıkta bozulduğu değil, aynı zamanda sorunları çözmenin ne kadar sürdüğüdür. Bakım ekipleri, gerekli onarımların tamamlanmasının, programın sözleşme spesifikasyonlarının ortalama olarak iki katından daha uzun sürdüğünü buldu. F-35'in motor grubu, kanopisi ve görünmez kaplaması, planlanandan daha uzun süren onarımların en iyi sürücüleri olarak listelenen bileşenlerden birkaçıdır. F-35'in radar kesit alanı, belirli yazılım eksiklikleri ve kullanılabilecek herhangi bir sayıdaki diğer eksiklikler hakkında veriler gibi sınıflandırılması gereken hususlar da vardır. (15) -F 35 Uçağının önemli bir sorunu da dış yapısına görünmezlik sağlayan "stealth" yapısı ile ilgilidir. F-35'i kaplayan radar emici malzeme; "düşman" radarını ve tehdit ateşi ile kullanılan radar bantlarına karşı saptırmak için özel olarak tasarlanmış-dikkatlice ayarlanmış, uçak kenarlarını ve yarıçaplı konturlarını da içeren gelişmiş bekasının sadece bir unsurudur. Elde edilen veriler, sert deniz iklim koşullarında F-35'e görünmezlik sağlayan kaplayıcı malzemenin kısmen bozulmasına yol açtığını göstermektedir. (16) Muhtemel bir Türk-Yunan Savaşında, savaşın ilk zamanlarından sonraki safhada, yani savaş uzayıp F-35 ler çok sayıda sorti yaptıktan sonra, Ege ve Akdeniz üzerinde bulunmaktan kaynaklı F-35 uçaklarındaki kısmi "görünmezlik" deformasyonu bile, uçağın radarlarda görünürlüğünü artıracak, S 400'de dahil olmak üzere, F-35'lerin, Türk hava savunma sistemleri tarafından vurulma ihtimalini artıracaktır.

-Bazı analistler, İsrail jetlerinin F-35 jetlerinin silah sistemlerini bozan güçlü elektronik bastırma nedeniyle hedeflerini ıskaladığını iddia ediyor. İsrail Başbakanı Naftali Bennett'in de katıldığı Haziran 2022'deki askeri tatbikatlarda, iki adet F-35 uçağının, muhtemelen Rus Elektronik Harp Sistemlerince bastırılarak, hedeflerini vuramadığını değerlendiriyor. (17) Teyit edilmesi zor da olsa, aksi kanıtlama çabalarının yeni taarruz görüntüleri yayımlanarak İsrail tarafından servis edilmemesi, F-35 uçaklarının muhtemel bir savaşta ; gelişmiş niteliklerine rağmen Rus elektronik harp sistemlerini devre dışı bırakmış Koral gibi Türk elektronik harp sistemi vasıtasıyla, hedeflerinden saptırılarak farklı yerlere mühimmat atması sağlanabilecektir. Mart 2021'de bile,

Avrupa Uzay Ajansı'nın Sentinel-1 uydusunda, bazı OSINT uzmanlarının ve telekomünikasyon uzmanlarının Karadeniz üzerinde radar paraziti olduğu (18) sonucuna vardığını dikkate alırsak, Koral ve diğer Türk elektronik harp sistemlerinin F-35i destekleyecek GPS ve AB uydularının etkilerini parazitleyebileceğini düşünebiliriz. Rusya'nın, İran'dan tedarik ettiği Bayraktarlara göre daha gelişmemiş teknoloji diye nitelendirilebilecek, kamikaze İHA'ların Kiev'de tüm hava savunma silahlarına rağmen yüzde 15 başarılı olması (19) ile geçtiğimiz yıllarda, Suudi Arabistan'ın petrol tesislerine tüm Amerikan hava savunma silah sistemlerine karşın, Yemenli Şii güçlerin gönderdiği sihaların başarılı olması gibi veriler de dahil olmak üzere, eski çağın anlayışlarına- düşünce biçimine göre göre yapılmış F-35 gibi teknolojilerin; Türkiye'nin ürettiği siha, diha, MARLİN ve KORAL gibi sistemler karşısında kaybetme yüksek ihtimaldir.

Zaten bu yüzden F-35 uçağı çok güçlü görülen yönleriyle uçan bir Gergedana benzemektedir. Sonuç Hangi durumlarda anlık olarak hangi silah sistemlerinin ve hangi yazılım türünün saniyeler içerisinde devreye girerek, harekâtı otonom icra edeceği "komuta yapay zekasına" ihtiyaç duyulan bir savaş türüne evrildiğimiz günümüzde, artık soğuk savaş döneminde ortaya konmuş prensip ve doktrinler doğrultusunda savaşı önceden ve anlık analiz etmemiz mümkün değildir. Bu nedenle, soğuk savaş dönemindeki düşünce biçimine göre kara -hava-deniz-füze vb. sistemleri kullanım biçim ve hareket tarzlarını analiz etmek artık geçerli bir mukayese ve analiz biçimi değildir. Mesela, askeri literatürde silah sistemlerinin kullanım biçimi için kullanılan "silah ailesi prensibi" tanımı var. Oysa artık, kara -hava-deniz-füze vb. sistemleri sadece teknik anlamda geçerli hale geldi. Artık bir harekât süreci bulunmuyor. Otonom hareket eden ve karar veren komuta kontrol, SİHA ve elektronik harp unsurları ile hava savunma füzelerinin, hangisinin ne zaman kullanılacağına yapay zekâ sistemlerinin karar vereceği bir harekât alanında, insan kararıyla silah kullanım önceliklendirmesi yapılamayacağından, F-35 dahil klasik silah türlerinin etkileri hızla azalacaktır. Sonuç olarak izah edilen gerekçeler çerçevesinde elektronik harp sistemlerimiz Rus silahlarına karşı kullanıldığı gibi harekât alanında olursa, Yunanistan'ın F-35'lere sahip olması veya ABD'nin F-35'lerle Türkiye'ye üstünlük sağlaması garanti değildir. Hatta, Rus silahlarına karşı 14 başarısı ispatlanmış TB2'lerin, Akıncı'nın da harekât alanındaki katkısıyla hava üstünlüğünü sağlayacağı ve Yunan kara ve deniz unsurlarını tahrip edeceği beklenebilir. Hele, tüm paradigmayı değiştirerek F-35'le birlikte, F-16 – F-22 gibi uçakları işlevsiz hale getirme yeteneği olacağı anlaşılan Kızılelma Bayraktar devreye girerse, savaş biçim ve harekât alanının yeniden tanımlanması gerekecektir. Zaten amaç Türkiye'yi Kızılelma gibi üstün teknolojilere sahip olmadan, savaşa sokarak yıpratmak olmasına rağmen yapay zekaların otonom harekât yapacağı ortamda sürü SİHA'lar da dahil Türkiye'nin TB2 ve Akıncılarla başarıya ulaşması beklenmektedir. TB2, Anka, Akıncı ve Kızılelma gibi SİHA'larla, Koral gibi elektronik harp sistemleri ile Marlin gibi DİHA'lar, hasım ülkelere sağladığı caydırıcılıkla bir anlamda, nükleer güç niteliğinde caydırıcılık sağlayacak duruma gelmek üzeredir.

KAYNAKÇA

- (1) Francis Fukuyama, Droning on in the Middle East, 5 Nisan 2021, <https://www.americanpurpose.com/blog/fukuyama/droning-on/>
- (2) Ben Wallace, 2020 Air and Space Power Conference, 15 Haziran 2020, <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-ben-wallace-gives-a-speech-at-the-air-and-space-power-conference>
- (3) Alan Palmer, Osmanlı İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi, Alfa Yayınları, 2014.
- (4) Gabor Agoston, Barut-Top ve Tüfek/Osmanlı İmparatorluğu'nun Askeri Gücü ve Silah Sanayisi, Kitap Yayınevi, 2006.
- (5) <https://www.sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost2-trillion-2020>
- (6) <https://web.archive.org/web/20211216171909/https://www.oryxspioenkop.com/2021/12/a-monument-of-victory-bayraktar-tb2.html>
- (7) https://tr.wikipedia.org/wiki/Baykar_Bayraktar_TB2#cite_note-TB2Ssavunmasanayist.com-110
- (8) <https://baykartech.com/tr/uav/bayraktar-tb2/>
- (9) <https://www.f35.com/f35/about.html>
- (10) F 35, 2021 Mali Yılı - Devlet Raporu, <https://www.documentcloud.org/documents/21200548-fy2021-dote-annualreport-cui-version#document/p58/a2086951>
- (11) <https://www.cbo.gov/system/files/2022-01/57433-aircraft.pdf>
- (12) 11'nci kaynak.
- (13) <https://www.airforcetimes.com/news/your-air-force/2022/02/14/us-air-force-fleetsmission-capable-rates-are-stagnating-heres-the-plan-to-change-that/>
- (14) <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-vedis-politika-arastirmalari-merkezi/almanlar-f-35-lerin-gorunmezlik-sirrini-cozdu-mu>
- (15) <https://www.documentcloud.org/documents/21200548-fy2021-dote-annualreport-cui-version#document/p64/a2083541> 15
- (16) <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44067/the-f-35cs-radar-absorbent-skinis-looking-pretty-rough-after-monthsatsea?fbclid=IwAR19qVbOnzOYrZ4rKz9EuUMBZPS50PzMOPgYSD0KhNlnkB27U4UjUg-Ro4>
- (17) <https://eurasianimes.com/f-35-stealth-fighters-suppressed-by-russian-electronicwarfare/?amp=> (18) 17'nci kaynak

Güney Kore'de "sıkıyönetim" ilan edildi

Güney Kore Devlet Başkanı Yoon Suk Yeol, muhalefetin devlet karşıtı aktivitelere bulaştığını belirterek ülkede "sıkıyönetim" ilan etti

Devlet Başkanı Yoon Suk Yeol, muhalefeti "devlet karşıtı faaliyetlere bulaşmakla" suçladı

Yoon: Sıkıyönetim Kuzey Kore yanlısı güçleri ortadan kaldırmayı ve anayasal özgürlük düzenini korumayı amaçlıyor

Savunma Bakanlığı, ordudaki komutanlara toplantı talimatı vererek teyakkuz çağrısı yaptı

Ana muhalefet, milletvekillerini Ulusal Meclise çağırarak sıkıyönetim ilanına tepki gösterdi

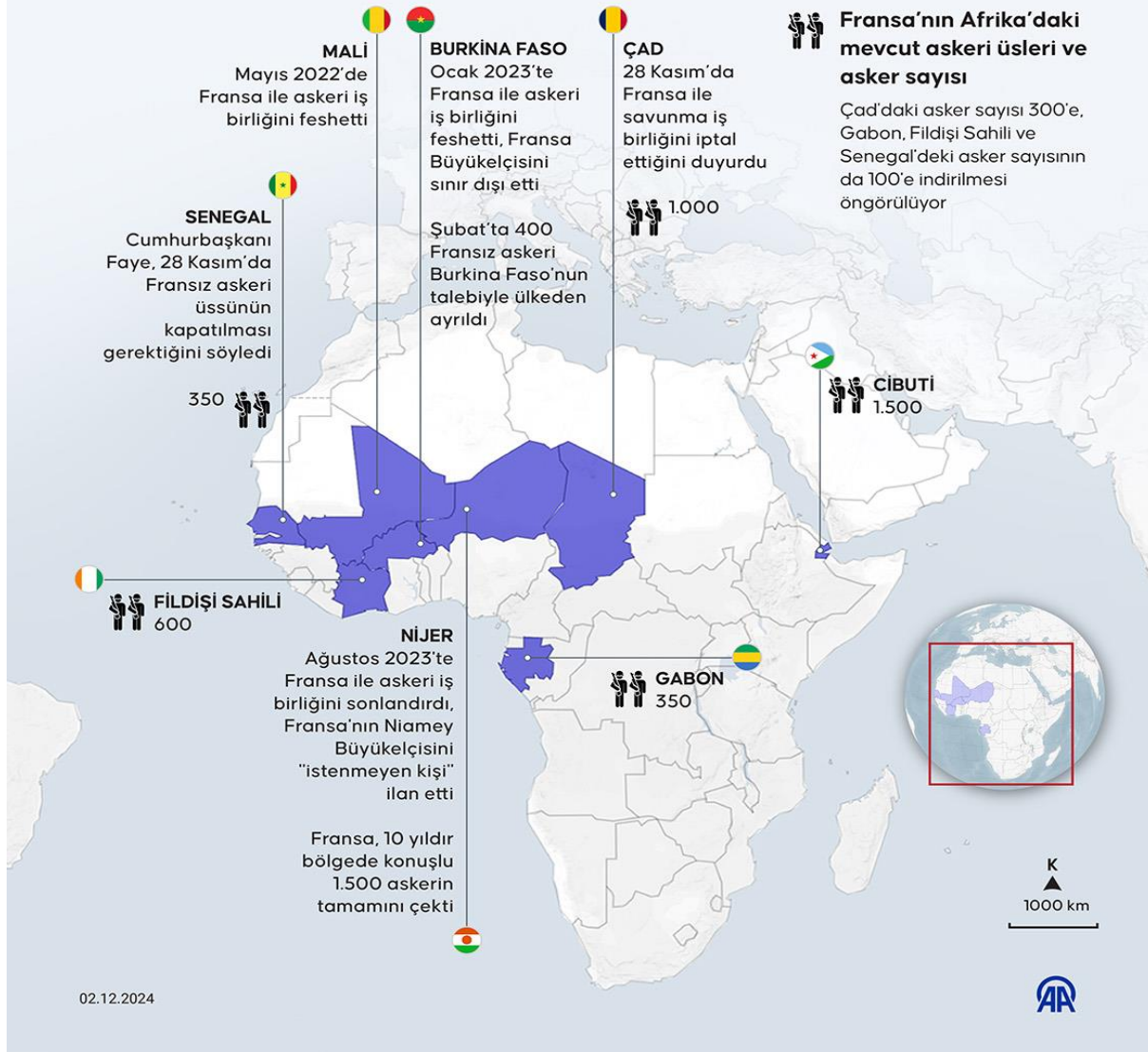
03.12.2024

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/42511>

Afrika'da istenmeyen ülke: Fransa

Fransa, son 2 yılda Mali, Burkina Faso ve Nijer ile savunma işbirliklerini sonlandırmak ve bu ülkelerdeki askerlerini çekmek zorunda kaldı

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/42480>

2 ARALIK

ULUSLARARASI KÖLELİĞİN KALDIRILMASI GÜNÜ

Dünyada 160
milyondan fazla çocuk
işçi, modern köle

Dünya bankası,
2050 yılına kadar
iklim değişikliği
nedeniyle
6 bölgede 216
milyondan fazla
insanın göç etmek
zorunda kalacağı,
dolayısıyla bu
insanların modern
köle olma riski ile
karşı karşıya
kalabileceği uyarısı
yaptı

Kuzey Atlas
Okyanusu

Atlantik
Okyanusu

Orta Doğu
5 milyon+

Sahra Altı Afrika
9 milyon

Nijer, Çad, Mali gibi ülkeler
en fazla çocuk çalıştırma ve
zorla evlendirilmelerin
yaşandığı ülkeler

Çocuk modern köleliğinin en
yaygın olduğu bölge

Çin
5-6 milyon

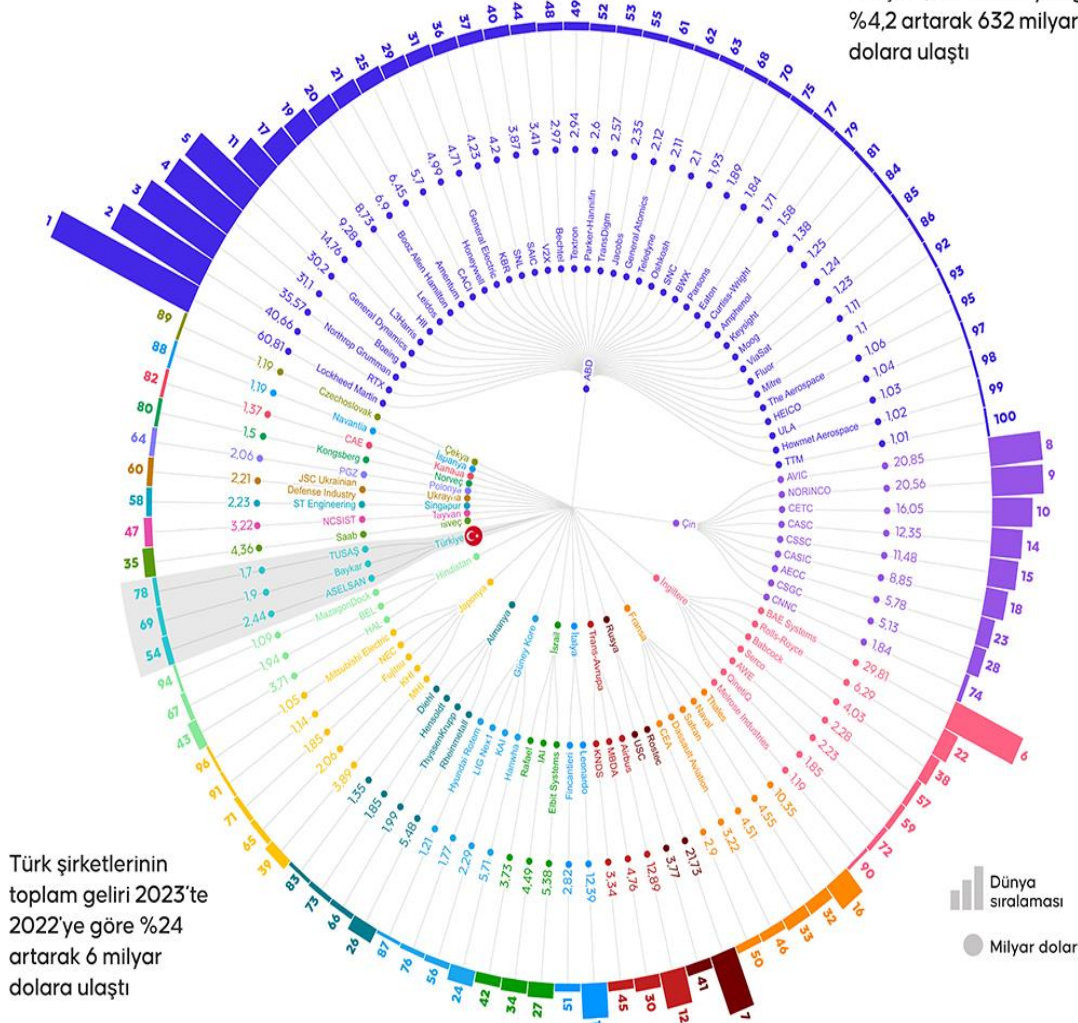
Dünyada en fazla
zorla insan çalıştıran
ülkeler (milyon)
Hindistan
11 milyon+

Hint
Okyanusu

Dünyanın en büyük 100 savunma şirketi

Dünyanın ilk 100 savunma sanayisi şirketinin 2023 satışları, bir önceki yıla göre %4,2 artarak 632 milyar dolara ulaştı

03.12.2024 Kaynak: SIPRI

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/42509>

BEŞ SORUDA SURİYE'DE YAŞANAN GELİŞMELER⁵²

Selami Kökçam-TRT Haber

Türkiye, Rusya ve İran'ın yürüttüğü Astana sürecine rağmen ne çatışmasızlık bölgelerine ne de ateşkese uyan Esed rejimine karşı Suriyeli muhalif gruplar, 2020'den sonra ilk defa karşı saldırıya geçti. Muhalif güçler dünyayı da şaşırtan bir hızda, geniş bir alanda Esed rejimi güçlerini püskürttü. Öyle ki, Suriye'nin en büyük ikinci şehri Halep Esed güçlerinden geri alındı. 4 yıl aradan sonra yeniden hareketlenen Suriye sahasında yaşanan son gelişmeler, muhalif güçlerin başlattığı operasyonun hedefleri, zamanlaması, operasyonun gerçekleşmesini sağlayan faktörler ve Esed rejiminin hızlı çöküşünün nedenleri hakkında birçok soruyu gündeme getirdi.

Esed rejimine karşı kimler savaşıyor? Bugüne kadar sahada neler oldu? Suriye'deki çatışmaların azaltılmasında önemli rol oynayan Astana mutabakatından önce İdlib'de konuşlu muhalif grupların kurduğu "Feth'ül Mubin Operasyon Odası"na bağlı gruplar, Esed rejiminin sivillere yönelik sürdürdüğü saldırılara cevap olarak bir karşı saldırı başlattı. Karşı saldırıda 13 farklı muhalif grup yer alıyor. Yerel kaynaklara göre bu gruplara mensup, binlerce muhalif operasyonlara katılıyor. İşte, bu grupların 27 Kasım'da İdlib'ten Halep'e doğru başlayan operasyonu beklenmedik bir şekilde dağılan Esed rejim askerlerini Halep ve çevresinden sökmeyi başardı.

⁵²<https://www.trthaber.com/haber/dunya/5-soruda-suriyede-yasanan-gelismeler-890431.html>

[Muhafif gruplar, saldırıların başlamasında kısa bir süre sonra Halep'i geri aldı. Fotoğraf: AA]

Muhafif güçler, dağılan Esed rejimi hatlarını takip ederek Hama şehri eteklerine yaklaştı. Bugünlerde çatışmalar Hama içlerinde devam ediyor. Muhafifler bu saldırılarla, 2016 yılında Esed rejiminin büyük bir katliam yaparak ele geçirdiği tarihi kenti yeniden almış oldu. Şehir, Esed rejimi ve İranlı milislerden kaçmak zorunda kalan mülteciler için de büyük bir geriye dönüş umudu doğurmuş durumda. Öte yandan Halep'in muhafiflerin eline geçmesiyle Şeyh Maksut ve Eşrefiye Mahallelerini işgal eden PKK/YPG terör örgütü üyeleri de kentten çekiliyor.

Muhafif saldırıların bir diğer odak noktası ise, M-5 uluslararası karayolu üzerinde yer alan İdlib Sarakib ve Maarat al-Numan gibi önemli yerleşim yerlerine dönüktü. Bu alanda da muhafifler İdlib idari sınırlarından Esed güçlerini ve müttefiklerini çıkardı. Halihazırda muhafifler 450 kilometreden fazla yeni alanı kontrol altına aldı. Hama ve çevresinde de çatışmalar devam ediyor.

Özgürlük Şafağı Operasyonu nedir?

Silahlı muhafiflerin Halep'e yönelik operasyonundan iki gün sonra, terör örgütü PKK/YPG'nin istikrarsızlık ortamından faydalanma çabasına karşı Milli Suriye Ordusu (SMO) tarafından Özgürlük Şafağı Operasyonu başlatıldı. Zira Suriye rejimi, kontrolü altındaki toprakları Fırat'ın doğusunda yer alan PKK/YPG terör örgütü üyelerine devretmeye başlamıştı. Ayrıca terör örgütüne ağır silah sevkiyatı da başlamıştı.

[Suriye'deki karışıklardan yararlanmak isteyen terör örgütü PKK/YPG'ye karşı, SMO grupları, Özgürlük Şafağı Operasyonu'nu başlattı.]

Bu operasyon ile kısa zamanda Halep'in kuzey doğusundaki Şeyh Neccar'dan Ayn İsa, Tel Rıfat ve Minnağ Hava Üssü kontrol altına alındı.

Böylece Tel Rıfat ile Suriye'nin kuzeydoğusu arasında bir terör koridoru oluşturma planı suya düşürüldü.

Operasyonun zamanlaması ne anlatıyor?

Suriye'nin kuzeyinde 6 milyona yakın insan, nispeten küçük bir coğrafyada yaşama çalışıyor. Esed rejiminin zulmünden kaçarak İdlib ve Türkiye'nin terör örgütünden temizlediği alanlara sığınan Suriyeli, uzun yıllardır Esed rejimi ve müttefiklerinin saldırılarına maruz kalıyor.

Astana mutabakatlarına rağmen İdlib ve çevresine yönelik saldırılar bitmedi.

Muhalef gruplar bu saldırılara neredeyse 4 yıldır büyük çaplı bir cevap vermekten uzak durdu. Yerel kaynakların aktardığına göre, Esed rejiminin devam eden katliamlarına silahlı muhaliflerin cevap vermesine sahadaki değişimler neden oldu.

Öncelikle 2011’de Esed rejimine karşı başlayan protestoların bastırılması için Suriye’ye gelen Lübnan Hizbullah’ına mensup elit birliklerin sahadan çekilmesi önemli bir neden olarak görülüyor. Yine, Esed rejimine can suyu veren Rusya’nın Ukrayna’da giriştiği savaş nedeniyle Suriye’deki güçlerini azaltmasının muhaliflerin harekete geçmesinde etkili olduğu belirtiliyor. Öyle ki muhalif kaynaklar, Rusya’nın Lazkiye’deki Hmeymim Hava Üssü’nde ancak 10’a yakın hava aracı kaldığını teyit ettiklerini söylüyor. 2015 yılından bu yana Suriye sahasında geniş bir hava gücü olan Rusya’nın hava gücünü ciddi oranda azalttığı anlaşıyor.

Yine bu azalma muhaliflerin operasyonuna verilen hava saldırılarında da kendini gösteriyor. Yerel kaynaklar, Ukrayna Savaşı öncesi, rejim ve müttefikleri Rusya’nın hava saldırı sayısının bugünlerde gerçekleştirilenlerden bir hayli fazla olduğunu aktarıyor.

Astana mutabakatının aktörleri ne düşünüyor?

Suriye rejimi ile muhalifleri bir masa etrafında buluşturan ve ülkede devam eden çatışmaların çözümü için uluslararası anlamda atılan en etkili adım olan Astana süreci, Türkiye, Rusya ve İran tarafından yürütüldü.

Esasen birikmiş sorunların çözülmesine yönelik bir yol haritasını da barındıran Astana süreci, hem rejim hem de müttefikleri tarafından sahada uygulanmadı. Ne muhaliflerle yeni anayasa için görüşmeler yapıldı ne de çatışmasızlık bölgesinde silahlar susturuldu. Rejim ve müttefikleri, sahada elde ettikleri avantajdan da yararlanarak, hiçbir çözüm önerisine yanaşmadı.

Halep ve Şam’da başta olmak üzere Suriyelilerin evlerine yerleştirilen İranlı milisler, değiştirilen şehir demografisi Tahran için sorun teşkil etmedi. Çatışmasızlık bölgelerinde hava saldırılarıyla sivilleri hedef alan Moskova ise, ne mültecilerin geri dönüşlerinde ne de silahların susturulmasında inisiyatif aldı.

Türkiye’nin sürekli işaret ettiği ve biran evvel çözülmesini istediği konular, silahlı muhaliflerin operasyonu ile yeniden masa üzerine çıkarıldı. Türkiye, özellikle Esed rejimine yaptığı “ön şartsız” görüşme çağrılarını ile Suriye sahasında kalıcı istikrar için en fazla çaba gösteren ülke oldu.

Bugünlerde ise Ankara, son yaşanan gelişmelerin nedenini Esed rejimi olarak görüyor. Ancak hala tarafları masaya davet ederek, diplomasiyi işaret ediyor.

Suriye sahasındaki diğer önemli aktör Rusya ise, Esed rejimine desteğini açıkladı. Kremlin Sözcüsü Dmitry Peskov, "Rusya, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esed'i desteklemeye devam edecek, Suriye'deki gelişmelere göre pozisyon alınacak" ifadelerini kullandı.

Rusya'nın Esed rejimini destekleme konusunda 2015'teki pozisyonda olmadığı biliniyor. Peskov'un açıklamalarına yansıyan bu durumun en başlıca sebebi Ukrayna.

Diğer taraftan silahlı muhalif grupların saldırılarına ilk tepkinin geldiği Tahran, Esed'e en büyük desteği veren ülke.

Şam'ı ziyaretinin ardından Ankara'ya gelen İran Dışışleri Bakanı Abbas Irakçi'nin açıklamaları bu anlamda oldukça önemli.

“Devlet Başkanı Esed'e, Suriye ordusu ve devletine yönelik Tahran'ın kararlı ve kesin destek mesajını ilettim. Suriye devleti Saddam döneminde yaşanan Irak Savaşı'nda nasıl yanımızda olduysa, bugün biz de Suriye devletinin yanında olacağız”

Öte yandan İran, Astana sürecinin tekrar dirtilmesi konusunda istekli. Bu kapsamda Arakçi, “Doha'da 7-8 Aralık'ta İran, Türkiye ve Rusya arasında Dışışleri Bakanları düzeyinde Astana Zirvesini gerçekleştireceğiz” açıklamasını da yaptı.

Silahlı muhalifler nereye kadar gider?

Silahlı muhalif grupların Halep'i geri alması ve Hama'da ilerleme kaydetmesi, operasyonların nereye kadar ilerleyebileceği sorularını akla getirdi.

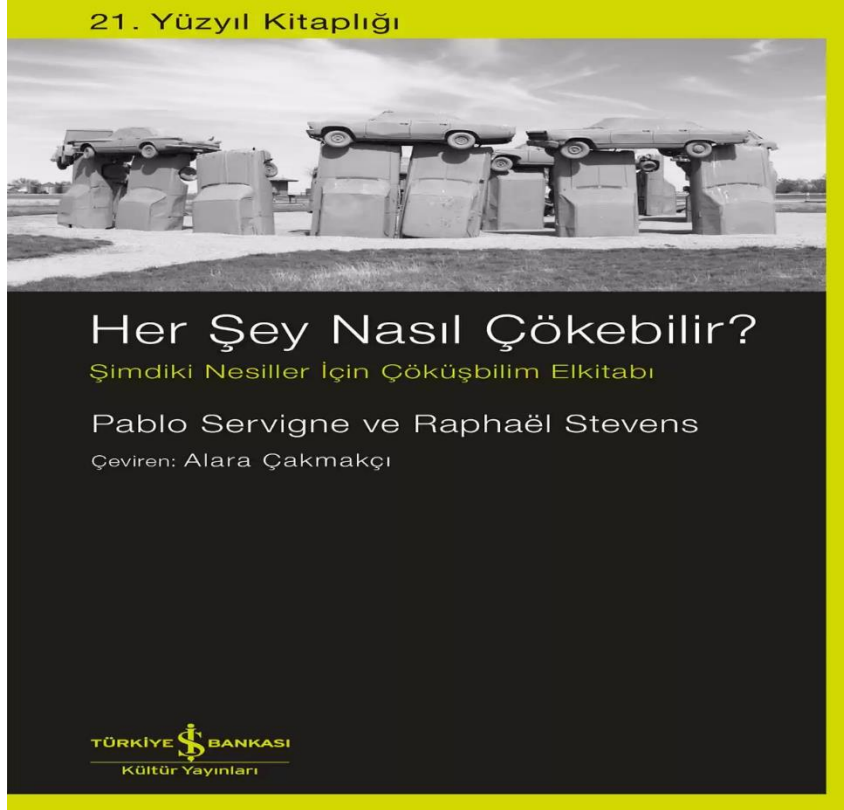
Halihazırda muhaliflerin güç sevk ettiği ve yoğun çatışmaların yaşandığı Hama'ya rejim ve müttefikleri de güç kaydırıyor. Ancak Deyrizor ve Dera gibi farklı noktalarda da başlayan hareketlilik rejimin güç biriktirmesini engelliyor.

Hama başkent Şam'a yaklaşık 200 kilometre uzaklıkta. Bu nedenle rejim için önemli bir eşik. İranlı milislerin ve Irak'tan gelen milislerin cephe hattına sevk edildiği aktarılıyor.

Sonuç olarak silahlı muhalifler, ülkedeki askeri hareketliliği kontrol altına alabilecek uluslararası bir girişim (Astana süreci) sonuç verene kadar sahada ilerlemeyi amaçlıyor. Rejim ve ortakları ise, olası bir müzakere masasına eli güçlü oturmak istiyor.

KİTAP TAVSİYESİ

“Çöküş dediğimiz şey su, gıda, barınma, giyim, enerji vb. temel ihtiyaçların yasalarla denetlenen hizmetlerle nüfusun büyük çoğunluğuna ve makul ücretlerle tedarik edilemeyeceği bir süreçtir.”

Toplumun, bildiğimiz haliyle uygarlığın hatta daha kötüsü biyosferin muhtemel çöküşünü Avrupa’da halkın gündemine taşıyan ve ilk kez 2015’te yayımlanan bu kitap son elli yıldır dünya genelinde etkisini artıran politik ekoloji hareketi içinde en çok tartışılan metinlerinden biri haline geldi.

Pablo Servigne ve Raphaël Stevens bugünkü nesillerin yaşam süresi içinde gerçekleşmesini olası gördükleri çöküşün (veya çöküşlerin) ardındaki dinamikleri ortaya seriyor ve 2020’de sözlüklere de giren “kolapsoloji” (çöküşbilim) adını verdikleri bu son derece rahatsız edici konuya disiplinlerarası bir giriş sunuyorlar.